

H. G. WELLS

KŐKORI TÖRTÉNET

Fordította: TÓTFALUSI ISTVÁN

TARTALOM

- I. UG-LOMI ÉS UJA**
- II. A BARLANGI MEDVE**
- III. AZ ELSŐ LOVAS**
- IV. UJA, AZ OROSZLÁN**
- V. HARC AZ OROSZLÁNTANYÁN**

I. UG-LOMI ÉS UJA

Emberemlékezet előtti időkbe vezet ez a történet, a történelem kezdetéhez, oly korba, amikor még száraz lábbal lehetett átsétálni Franciaországból (ahogy ma hívjuk) Angliába, amikor egy széles és lomha Temze ballagott mocsarain át, hogy Rajna atyjával találkozáskor együtt hőmpölyögjenek végig egy tágas, sík vidéken, amely manapság víz alatt van, és Északi-tenger néven ismeretes. Ebben a messzi korban a Downs lába mentén húzódó völgy még nem létezett, és Surrey déli felét hegyek láncolata alkotta, amelyekre a lejtők derekáig fenyők kúsztak fel, és csúcsaik az év jó részében hó borította. E csúcsok csonkjai ma Leith Hill, Pitch Hill és Hindhead néven meredeznek. A hegylánc alsó lejtőin, a vadlovak legelte füves térségek alatt erdőt alkotott a tiszafa, a szelídgesztenye és a szil, és ezek sötét sűrűiben grizzlymedve meg hiéna bújt, és szürkemajmok ugráltak az ágakon. Még alább, az erdők, a lápvidék és a Wey menti füves rónák között játszódtott és jutott végkifejletig a kis dráma, amelyet itt előadni készülök. Ötvenezer éve történt, ötvenezer éve - ha a geológusok becslése helytálló.

A tavasz azokban az időkben is éppoly örömteli volt, mint manapság, és éppoly heves futásra ösztökélte a vért. A kék délutáni égen habfehér felhőtornyok vitorláztak át, és lágy simogatásként suhant a délnyugati szél. Hazatérő fecskék cikáztak fel s alá. A folyó öbleinek a partját fehér, csipkés levelű boglárka tarkázta, a lápokon kakukktorma csillagai gyúltak, és vízililiomok pompáztak, amerre csak a sás regimentjei lebecsátották kardjukat. Az északnak tartó vízilovak, ezek a fénylő hátú, fekete monstrumok ormótlanul himbálózva, nagy tocsogással gázoltak át mindenben, kába gyönyörűséggel és egyetlen szilaj vágytól űzve, hogy az egész folyót híg sárrá dagonyázzák.

A folyó fentebbi szakaszán, a vízilovaktól nem messze egy sereg sárgás bőrű lény pacskolt a vízben. Sem félelem, sem versengés, sem ellenségeskedés nem volt köztük meg a vízilovak között. Ahogy a megtermett állatok zajosan átcsörtettek a nádason, és a víz tükrét ezüstös foltokra tördelték, ezek az apróságok vidám visítozásba és hadonászásba kezdtek.

- Balúúú! - sivitották. - Bájáá, balúú!

Az emberek gyerekei voltak, az embernépé, akiknek a táborfüstje a folyókanyarban púposodó dombtól tört az ég felé. Vad szemű, gyapjas hajú, tömpe orrú, huncut képű kölykök voltak, arcukat, mint néha ma is látható a gyerekarcokon, finom pihe borította. Csípőjük keskeny, karjuk hosszú volt. Fülüknek nem volt cimpája, s felül csúcsban végződött; nagy ritkán ez az ősi vonás is felbukkan manapság. Pucér és eleven kis cigányok voltak, olyan fürgék, mint a majmok, és éppoly fecsegők, bár szavaknak kissé szűkében voltak.

A felnőtteket a sárban hentergő vízilovak elől elrejtette a domb háta. A táborhely letaposott, kerek foltja sötétlett a királpáfrány vastag, barna avarában, amelyen át az idején hajtás kunkori végű szárai törtek föl a fény és a meleg felé. A tűz füstölgő, szürkésfekete faszénkupacára az öregasszonyok időnként barna leveleket dobtak. A legtöbb férfi aludt - ülve aludtak, fejüket a térdükön nyugtatva. Reggel nagy zsákmányt ejtettek, mindnyájuknak elegendőt, egy szarvast, amit vadászkutyáik sebeztek meg; így hát nem okozott marakodást az osztózás. Némelyik asszony még mindig a szanaszét hajigált csontokat rágsálya. Más asszonyok avart és hullott gallyat gyűjtöttek halomba, hogy legyen mivel táplálni Tűz Bátyót, ha majd eljön a sötétség - hadd nőjön erősre és nagyra, óvja őket a vadaktól. Ketten kovakövet hordtak a folyókanyartól, ahol a fiúk játszódtak, minden fordulásra egy-egy ölnyit, és halmokba rakták.

Ezek a sárgás bőrű vadak nem hordtak ruhát, de néhányan viperabőrökből vagy megmunkálatlan irhából készült durva övet viseltek a derekukon, s erről kis zacskók függtek, állatmancsokról lenyúzott bőrök, amelyekben a férfiak legfontosabb fegyverüket és szerszámukat, a hevenyében kidolgozott kovaköveket vitték magukkal. Az egyik asszony, Ujának, a Nagyeszű Férfinek a párja egy csodálatos nyakláncot viselt átfúrt kövekből - olyat, amit már mások is hordtak előtte. Az alvó férfiak némelyike mellett nagy jávorszarvasagancs feküdt élesre reszelt ágakkal és hosszú botok, végük kovakövel hegyesre farigcsálva. Ezeken és a füstölgő tűzön kívül nem sok volt, ami ezeket az emberi lényeket megkülönböztesse a környéken kóborló vadállatoktól. De Uja, a Nagyeszű nem aludt, hanem ültében kovakövel karcogatott valamit egy csontra, amit állat semmiképp sem tesz. Ő volt a törzs legöregebb fia, előreugró homlokú és pofacsontú, fonnyadt karú; nagy szakála volt és szőrös arca, mellét meg karját is sűrű fekete szőr takarta. Ereje és találékony esze jóvoltából ő volt a törzs ura, és a legnagyobb, legjobb rész járt neki minden osztózáson.

Eudena elrejtőzött az égerfák közé, mert félt Ujától. A nyurga lány ragyogó szemét és mosolyát öröm volt nézni. Uja nemrég egy máj darabot adott neki, férfiadagot, lánynak csodálatos dolog olyat kapni, de ahogy kézbe vette, a nyakláncos asszony gonosz tekintetet vetett rá, Ug-lomi torkából pedig mély morgás tört fel. Uja azonban ránézett Ug-lomira, hosszan és kitartóan, mire Ug-lomi arca elborult. Aztán Eudena nézett Uja felé. Ő megijedt és ellopózott, amíg a többiek faltak, és Uja figyelmét egy csont veleje kötötte le. Később Uja szanaszét járt az erdőben, mintha őt keresné. És most Eudena ott kuporgott az égerfák közt, s nagyon fúrta az oldalát, hogy mit csinálhat Uja azzal a csonttal meg a kovakövel. Ug-lomi sehol sem volt látható.

Hirtelen mókus szökkent át az égerlombok között, és a lány olyan mozdulatlan feküdt, hogy az apróság hatlábnyi közelbe ért hozzá, mire fölfigyelt rá. Erre aztán felsurrant egy fatörzsön, és a magasból szidta pergő nyelvvel:

- Mit keresel itt, távol a többi embervadtól?

- Pszt! - csitította Eudena, de a mókus csak annál jobban csivogott. Erre a lány tördelni kezdte a kis fekete tobozokat, és feléje hajigálta. A mókus ügyesen kitért előlük, ő pedig fölemelkedett kissé, hogy jobban tudjon célozni, s ekkor meglátta, hogy Uja jön lefelé a dombról. Bizonyára észrevette a sűrűből kivillanó fehér karját - Ujának éles szeme volt.

Egyszeriben elfeledkezett a mókusról, és eliramodott az égerfák és a sás között, ahogy a lába bírta. Hogy merre tart, nem nézte, csak Ujától legyen minél messzebb. Majdnem térdig gázolt egy mocsaras mélyedésben, majd páfrányos lejtő tárult föl előtte. A páfrányok karcsúbban és zöldebben nyújtózkodtak ott, ahol a fénytől fiatal gesztenyés árnyéka takarta el őket. Eudena hamar beért a fák alá - könnyű és gyors lába volt, s futott, futott, amíg a széles völgybe ért, az öreg fák közé, ahol a törzsekre felfutó vadszőlők szára növendék fa vastagságú volt, és a fényt átszűrő borostyán indái vastag kötelekként feszültek. Futott tovább, hátra-hátranézve, aztán lerogyott egy vápában a páfrányok közé, egy bozót mellett, és hallgatta, hogy dörömböl a szíve üteme a fülében.

Rövidesen meghallotta, hogy messzebb lábak gázolnak a zörgő avarban, de aztán elhalt a zaj, és minden csendes lett újra, csak a szúnyogok zümmögtek - estébe hajlott már az idő -, és a lomb susogott szüntelenül. A lány kuncogott magában a gondolatra, hogy itt a Nagyeszű Uja sem fog rátalálni. Nem félt egyedül. A többi lánnyal meg a legényekkel játszva gyakran bemenekült már az erdőbe, bár sosem ilyen messze. Remek volt egyedül és jól elrejtőzve lenni.

Hosszú ideig feküdt, örülve megmenekülésén, majd felült, és fülelni kezdett.

Gyors dobogást hallott, egyre hangosabban és egyre közelebről, aztán hamarosan rőfögő hangokat és száraz ágak reccsenéseit. Sovány, szürkés sörtéjű vaddisznók csordája közelgett. Felugrott, mert egy vadkanhoz nem ajánlatos közel kerülni, agyarának oldalazó döfése félelmetes. Nekiiramodott a fák között, de a dobogás egyre közelebb ért hozzá. Nem turkálva és legelve jött a csorda - hisz akkor nem érheték volna be őt -, hanem futva. A lány felcsimpaszkodott egy alacsony faágra, és majomszerű ügyességgel kúszott felfelé a törzsön.

Odalent a vaddisznók hegyes sörtéjű háta tovasuhant, mire lenézett, már el is tűntek. Kurta és éles rőffenéseikből kiérezte a félelmet. Mitől riadtak meg? Embertől? Egy ember elől nem rohannának ilyen fejvesztetten.

Aztán oly hirtelen, hogy Eudena önkéntelen is szorosabban markolta meg az ágat, egy őz ugrott ki a csalitból, és a disznók után csörtetett. Még valami futott riadtan, alacsony, szürke és megnyúlt test, a lány nem ismerte fel, igaz, épp csak megvillanni látta a zsenge levelek rései közt; aztán csend lett.

Mozdulatlanul várt, oly mereven, mintha maga is része volna a fának, amelybe kapaszkodott, és lefelé kémlelt.

Ekkor messze a fák között, egy pillanatra jól láthatóan, aztán eltűnve, majd térdig a páfrányban gázolva, később ismét szem elől veszve egy férfi futott. A lány felismerte a fiatal Uglomit kese hajáról; arcán vörös folt gyulladt az izgalomtól. Riadt menekülésének és a skarlát-színű foltnak a látványától a lányt a rosszullet környékezte. S ekkor közelebb, nehézkesen futva és zihálva egy másik férfi bukkant fel. Először nem látta jól, aztán már felismerte a közeledő alakot: Uja futott nagy szökkenésekkel és kiguvadt szemmel. Uja - egy holtra rémült Uja! Tovarohant, még hallatszott a zihálása, amikor egy másik, szürke bundás, hatalmas alak tűnt fel himbáló, sebes és puha ugrásokkal - loholt Uja után.

Eudena megdermedt, lélegzete elakadt, és kimeredt szemmel, görcsösen markolta a fát.

Még sose látta eddig, és most is csak elmosódottan, de egyszeriben tudta, hogy a Vadon Réme volt az. A neve is legenda volt, a gyerekek egymást ijesztgették vele, és maguk is megrémültek, ha szájukra vették a nevét, és visítva menekültek a táborhelyre. Ember nem ejtett még el egyet se, és a mammutok is rettegtek haragjától.

A grizzlymedve volt, a világ ura, már amit a világból ismertek akkoráig.

Loholtában szüntelen morgott, dörmögött:

- Ember a barlangomban! Harc és vér! A barlangom szájában! Ember, ember, ember! Harc és vér!

Mert ő volt az erdők és a barlangok ura.

Eudena még sokáig gubbasztott kővé dermedve és az ágak között lefelé kémelve. Mozdulni sem volt ereje. Ösztönösen kulcsolta a fát markával, térdével, lábával. Nagy sokára tért csak vissza fejébe a gondolat, és csupán azt tudta, hogy a Rém közte és a tábor között van, vagyis lehetetlenség otthagynia a fát.

Amint riadalma enyhült kissé, kényelmesebb helyzetet keresett, elvackolódott egy ágvillában. Magas fák állták körül, nem láthatta Tűz Bátyót, aki nappal fekete. Madarak rebbentek, és az apróbb lények, amelyek imént megriadtak mozdulataitól, újra előbújtak...

A fentebb nőő ágak nemsokára fellángoltak az alkonyfény érintésétől. A magasban a varjak, az embernél bölcsőbbek, káromva tértek meg táborhelyeikre a szilfák közé. Lenézve minden sötétebbnek és mégis kivehetőbbnek tűnt. Eudena úgy döntött, hogy visszatér a táborhelyre, és kissé lejjebb ereszkedett, de ekkor újra elfogta a félelem a Vadon Rémétől. Ahogy ott tétovázott, baljósan felvisított egy nyúl, és ő nem mert továbbmászni lefelé.

Sűrűsödött a homály, és neszek ébredtek az erdő mélyén. Eudena újra felkúszott, hogy közelebb legyen a fényhez. Odalent árnyak bújtak elő rejtekeikből, és szertekóboroltak. Fenn mélyebbre vált a kékség. Dermesztő csend állt be, majd susogni kezdtek a levelek.

Eudena megborzongott, és Tűz Bátyóra gondolt.

Az árnyak most már a fákon gyülekeztek, az ágakra telepedtek, és őt figyelték. Az ágak és a levelek fenyegető, sötét alakká nőttek, készen arra, hogy rávessék magukat, ha megmoccan. Az árnyak között kísértetiesen suhant át egy fehér bagoly. Egyre mélyebb homályba merült a világ, végül a levelek és gallyak is feketén rajzolódottak ki az égen, a talaj sötétbe burkolózott.

A lány egész éjszaka ott maradt, végtelennek tűnő virrasztásban, feszülten figyelve a lenti sötétség neszeire, mozdulatlanul, nehogy egy lopakodó fenevad fölfedezze. Az emberek abban az időben sose maradtak egyedül éjszakára, csak az ilyen ritka esetekben. Évezredek során tanulták meg ennek a rémületnek a leckéjét - a leckét, amelyet mi, késői utódok oly keservesen próbálunk elfelejteni. Eudena, bár éveit tekintve asszony volt már, szívében még kisgyermek maradt. Oly némán lapult, szájalmas kis állatként, mint a nyúl, mielőtt rejtekeiből felriasztják.

A csillagok följe gyűltek és nézték - csipetnyi vigaszául. Az egyik fényes csillag, úgy rémlett neki, Ug-lomihoz hasonlít kissé. Aztán elképzelte, hogy az valóban Ug-lomi. Egy másik, vörösebb és fakóbb, Uja volt, és ahogy múlt az éj, Ug-lomi úgy menekült előle egyre feljebb az égen.

Hosszasan kereste a sötétben Tűz Bátyót, aki a táborhelyet védte a vadaktól, de sehol se látta. Messziről odahallatszott az ivóhelyre vonuló mammutok trombitálása, egyszer egy nagy testű, lomha állat csörtetett el odalenn, a hangjából ítélve valami borjűféle, de látni semmit se lehetett belőle. A lány úgy gondolta, talán Ja, az orrszarvú, aki az orrával döf, mindig egyedül jár, és minden ok nélkül tombol.

Végre a kisebb csillagok lassanként elrejtöztek, majd a nagyobbak is. Éppúgy, ahogy minden állat eltűnik, ha jön a Rém. Aztán felkelt a nap, amely az ég ura, miként a grizzly az erdőké. Eudenában felötlött: mi lenne, ha egy csillag hátramaradna? Közben az égen végigömlött a hajnal sápadt pírja.

Mire kivilágosodott, az ólalkodó lényektől való félelem is elpárolgott Eudenából. Most már lemászhatott. El volt gémberevedve, de nem annyira, mint önök lennének, ifjú hölgyeim (neveltetésük jóvoltából), és mivel nem volt ahhoz szokva, hogy úgy háromóránként étkezzék, sokkal inkább ahhoz, hogy akár három napot éhezzen egyhuzamban, nem is érzett túrheterlen éhséget. Nagyon óvatosan kúszott le a fáról, és lopakodva megindult az erdőn át, és bár egy mókus sem moccan és egy szarvas sem rezzent fel útjában, a grizzly medvétől való rettegetés megfagyasztotta ereiben a vért.

Csak egy vágya volt a lánynak: visszatalálni övéihez. A Nagyeszű Ujától való félelmét feloldotta az egyedüllet még nagyobb rettenete. De nem találta az irányt. Tegnap csak úgy vaktában menekült, és most nem tudta, a nap irányában vagy másfelé kell-e keresnie a táborhelyet. Lépten-nyomon megállt és hallgatózott. Nagy sokára, nagyon messziről ütemes koppanások hangja ért el hozzá. Még a nagy reggeli csendben is alig hallatszott, olyan messziről jött, ő azonban felismerte: valaki kovakövet pattintgat.

Nemsokára ritkulni kezdtek a fák, de csalántenger állta az útját. Oldalt tért, s ekkor a jól ismert kidőlt fához ért, amelyet méhek dongtak körül. Hamarosan szemébe tűnt a domb is, alatta a folyó a gyerekekkel és vízilovakkal, épp, mint tegnap. Vékony füstoszlop szállt imbolgyogva a reggeli szellőben. Amott a folyó mentén az égeres, ahol tegnap először meglapult. Ennek láttán újraéledt benne az Ujától való rettegés, s egy páfrányos sűrűbe kúszott, felriaszta egy nyulat; aztán elhasalva figyelni kezdte a táborhelyet.

Férfit alig látott, csak Vaót, a kőpattintót; ez megnyugtatta. Úgy látszik, vadászni mentek. Az asszonyok közül is többen a folyónál ácsorogtak, mélyen előregörnyedve kagylót, rákot és vízcigát kutattak a vízben; foglalatosságukat látva Eudenában feltámadt az éhség. Felpattant, és a páfrányosba gázolva, megindult feléjük. Ekkor egy hang halkán szólította. Megállt. Susogást hallott maga mögött, és hátrafordulva Ug-lomit látta fölegyenesedni a páfrányok között. Barnára száradt vércsíkok és mocsok fedte az arcát, szeme vadul villogott, és Uja fehér követ, a Tűz-követ tartotta kezében, amelyet eddig csak Uja mert megérinteni. Néhány szökkenéssel a lány mellett termett, és megragadta a karját. Penderített rajta egyet, és az erdő felé taszította.

- Uja! - súgta döbbsen, és karjával rémulten hadonászott.

Hirtelen üvöltést hallva a lány hátrafordult, és látta, hogy az asszonyok felegyenesednek, kettő kigázol a vízből. Aztán közelebből harsant egy hang, s a szakállas öregasszony, aki a tüzet vigyázta, integetett, és Vaó, abbahagyva a kőpattintgatást, talpra ugrott. A gyerekek is ordítva rohanni kezdtek.

- Gyere! - kiáltott Ug-lomi, és karjánál vonszolta a lányt. Az még mindig értetlenül bámult rá.

- Uja kimondta a halál szavát - suttogta Ug-lomi.

Eudena visszatekintett, és látva a visító alakok láncát, mindent megértett.

Vaó, a nők meg a gyerekek közeledtek feléjük, lazára széthúzott láncban, kese üstökű, bozontos alakok, szökdelve és kiáltozva. A dombtól két ifjú rohant le. Lent a páfrányok közt jobbról feltűnt egy férfi, hogy útjukat elvágja az erdő felé. Ug-lomi elengedte a lány karját, és rohanni kezdtek egymás mellett, biztos és nagy léptekkel szökellve át a páfrányokon. Eudena, ismerve a maga és Ug-lomi fürgeségét, hangosan felnevetett az egyenlőtlen hajsza láttán. Nem volt még egy olyan hosszú lábú pár azokban az időkben.

Hamarosan átjutottak a nyílt terepen, és újra közel kerültek a gesztenyeerdőhöz. Egyikük sem félt, mert egyikük sem volt már egyedül. Kissé visszafogták az iramot. Ekkor Eudena felsikoltott, és előremutatott a fatörzsek közé. Ug-lomi feléjük rohanó férfiak lábait pillantotta meg. A lány már irányt változtatott, és ő is a nyomába iramodott, hallva a fák közül Uja dühöngő üvöltözését.

Rémület szállta meg a szívüket, de nem a bénító, hanem a néma és gyors cselekvésre ösztökélő félelem. Kétfelől is el volt vágva az útjuk, sarokba szorították őket. Jobbról és egészen közlelről gyors és súlyos futással a férfiak jöttek, élükön a szakállas, agancsot szorongató Uja; balról szétszórva, mint az elvetett gabona, a páfrányból és magas fűből kivillanó sárga foltokként Vaó loholt az asszonyokkal; még a gyerekek is otthagyták a partot, és a nyomukban bukdácsoltak. A két sor kétfelől közelgett, összezárulni készen. Ők ketten pedig futottak, ahogy bírtak, elől Eudena.

Tudták, hogy nem számíthatnak irgalomra. Nem volt édesebb hajsza őseinknek, mint az embervadászat. Ha egyszer fellobbant szívükben az üldözés vad szenvedélye, a bennük még csak halványan pislákoló emberiesség szertefoszlott a szélbe. És Uja az éjjel megjelölte Ug-lomit a halál szavával. Ug-lomi volt a mai nap kijelölt zsákmánya, a reménybeli lakoma.

Egyenest rohantak - ez volt az egyetlen esélyük -, semmi sem téríthette el irányuktól őket, se csalánmező, se nyílt csalitos, se zsombékok, amelyek közül acsarkodó hiéna ugrott fel és menekült előlük. Aztán újra erdő, hosszú darabon sötét avarkupacok és vastag moha a zöld törzsek alatt. Később meredek lejtő, lomberdős, elnyúló fasorok, egy pagony, fekete iszapos, süppedős zöld rét, újra nyílt terep, majd vadcsapásokkal áttört, tüskés szederbozót. Mögöttük széthúzódott és elszóródott az üldözők raja, de Uja egyre a sarkukban volt. Eudena futott legelő, könnyedén és alig lihegve, Ug-lomi mögötte, a Tűz-kővel a kezében.

Ez a teher meg is érződött az iramán - nem azonnal, de egy idő múlva igen. Eudenának hirtelen úgy tűnt, hogy messzebről hallatszanak a léptei. Egy újabb nyílt mezőn átrohanva hátranézett a válla fölött, és látta, hogy Ug-lomi jócskán lemaradt mögötte, Uja kis híján beérte, az agancsdárdát emeli már, hogy lesújtson a menekülőre. Vaó és a többiek csak most bukkantak ki az erdő szélén.

Látva a veszélyt, amely Ug-lomit fenyegette, Eudena oldalvást tartott kissé, karját égnek csapta és felsikoltott, amint az agancs elrepült. És az ifjú Ug-lomi, aki számított erre, és megértette a kiáltást, lekapta a fejét, így a repülő fegyver csak karcolta a fejbőrét, jelentéktelen sebet ejtve, s tovarepült fölötte. Ő viszont azonnal megfordult, két kézbe ragadta a kvarcit Tűz-követ, és a dobástól kissé megtántorodott Ujához vágta. Uja felüvöltött, de már nem tudott kitérni. A kő súlyosan és lapjával vágódott a bordái alá; megingott, és hang nélkül lerogyott. Ug-lomi felkapta az agancsdárdát - egyik ágcsúcsán az ő vére piroslott -, és loholt tovább a haja közül szivárgó vércsíkkal.

Uja kettőt hemperedett és elterült, de szinte azonnal felállt, és futott tovább, bár most nem olyan sebesen. Arca színe elváltozott, Vaó beérte, majd a többiek is, az öreg köhögött és lélegzet után kapkodott, az üldözést azonban nem adta fel.

Végül a menekülők elérték a folyó partját, amely itt keskeny, ám mély mederben futott, és még mindig volt jó ötvenlépésnyi előnyük az üldözők élén futó Vaó előtt. A köpattintas mestere mindkét kezében egy-egy osztriga alakú, de kétszerre nagyobb, csiszolt élű követ szorongatott.

Lerohantak a meredek parton, begázoltak a vízbe, két-három tempóval átúsztak, ahol a folyó sodra mély medret vágott, majd ismét a sekélyben gázolva, felfrissülten értek a túlpartra. A humorúra vajt partfal tetején sűrű füzes nőtt. Mászniuk kellett. És ahogy Eudena a lelógó ezüstös ágakba fogózva kapaszkodott felfelé, és Ug-lomi még a vízben állt - az agancs kissé feltartotta imént az úszásban -, Vaó tornyosuló alakja rajzolódott ki az égre a szemközti parton. Jól célzott, s az éles kőkorong Eudena lábát találta, a térde mellett. A lány felküzdötte magát a partra, és ott elterült.

Az üldözők összevissza kiabáltak. Ug-lomi a lány után kúszott, közben jobbra-balra hajladozott, hogy Vaónak a célzást megnehezítse. Egyszer csak érezte, hogy a második dobókő a fülébe mar, majd hallotta, hogy lent nagy loccsanással ér a vízbe.

És ekkor Ug-lomi, a nagyra nőtt kamasz valódi férfinak mutatkozott. Mikor továbbfutva látta, hogy Eudena megtántorodik, és már csak bicegni bír, visszafordult, és vad üvöltéssel, a hirtelen haragtól és lecsorgó vértől félelmetes arccal visszaroht a partra, feje fölött forgatva az agancsot. Eudena közben hősiesen szaladt tovább, bár minden lépésre megbicsaklott, és a fájdalom egyre élesebben hasított a lábába.

Így aztán Vaó, a fűzágakon felkapaszkodva, egyszer csak Ug-lomit látta maga fölé tornyosulni hatalmasan, a kék ég háttérére előt, ahogy az agancsdárdát markolja, és egész teste meglendül. Az agancs éle suhogva vágódott feléje, és többet nem is látott már. A víz a fűzek alatt örvényleni kezdett, megtorlódott, és hosszan bíborra színeződött. Uja megállt a térdigérő vízben, és az egyik férfi, aki már úszni kezdett, visszafordult.

Az utánuk nyomuló többi férfi - egyik sem volt erős alkatú (Uja, aki inkább ravasz volt, mint erős, nem tűrt tagbaszakadt riválisokat) - megtorpant kissé, látva a fűzek fölött álló véres és rettenetes, agancsát lóbáló Ug-lomit köztük és a sántikáló lány között. Úgy tűnt nekik, hogy egy kamasz lábalt be a vízbe, és egy érett férfi gázolt ki a túlpartra.

Ug-lomi tudta, milyen vidék van mögötte. Széles, füves mező, aztán egy sűrű bozót, ahol Eudena elrejtőzhet. Ez világosan fölrajzolódott elméjében, bár gondolkodóképessége ahhoz túl gyarló volt, hogy előre lássa, mi fog történni azután. Uja térdig a vízben állt, határozatlanul és fegyvertelenül. Vaskos szája szétnyílt, kimutatva hegyes metszőfogait, és erősen zihált. Felhorzsolta oldala vörösen égett a szőre alatt. A másik férfi mellette hegyezett végű botot tartott. A többi üldöző egyenként tünedezett fel a szemközti part tetején, szőrös és hosszú karú férfiak, markukban kovaköveket és botokat szorongatva. Kettő a folyóparton futott lefele, a vízbe gázoltak, ahol Vaó erőtlenül sodródó testét felbukni látták. Mielőtt azonban elérték volna, a test újra alámerült. Ketten a víz széléről rázták az öklüket Ug-lomi felé.

Ő visszafelelt, üvöltések, sértő hörrenések és taglejtések oda és vissza. Uja némi habozás után dühös üvöltést hallatott, és öklét rázva a vízbe vetette magát. Emberei követték.

Ug-lomi válla fölött hátrapillantott, és látta, hogy Eudena már eltűnt a sűrűben. Szívesen bevárta volna Uját, de Uja inkább a vízben tocsogott alatt, míg a többiek be nem érték. Az emberi taktika abban a korban, minden komolyabb küzdelemben, a tömeges támadáson alapult. A sarokba szorított és ellenük forduló vadat körülvették és lerohanták. Ug-lomi megérezte a közelgő rohamot, az agancsot Ujához hajította, és sarkon fordulva elrohant.

A bozót árnyékába érve visszanézett, és látta, hogy csak három férfi kapaszkodott fel üldözői közül a partra, s rövidesen ők is visszafordultak. Uja a folyó túloldalán állt, de kissé lejjebb, a szája vérzett, és kezét az oldalára szorította. A többiek a vízben gázoltak, és a partra vonszoltak valamit. Az üldözés, egy időre legalábbis, abbamaradt.

Ug-lomi állt és figyelt egy darabig. Uja láttán a fogát vicsorította, majd sarkon fordult, és bevetette magát a sűrűbe.

Egy perc, és Eudena sietve jött eléje. Kézen fogva mentek tovább. A fiú homályosan átérezte a lány fájdalmát, amit a térdének zúzódása okozott, és a könnyebb ösvényeket választotta. Egész nap gyalogoltak, mérföldeken át, erdőben és bozótban, mígnem elérték a mészkősziklák földjére, a ritkás bükkösökkel tarkázott, nyílt füves síkra, amerre a vizek mentén nyír nő, és közelükben látták a Weald hegyeit, ahol vadmenések legeltek szerte. Mindig óvatosan mentek, sűrűkhöz és bozótosokhoz közel, mert idegen vidék volt ez - még az útjai is idegenek

és furcsák. A talaj egyenletesen emelkedett. Végül messze maguk alatt látták kékleni a széles gesztenyeerdőket. A távolban a Temze mocsarai ragyogtak ezüstösen. Embert semerre sem láttak, mert az ember csak akkoriban érkezett a világnak erre a tájára, s lassan hatolt tovább a folyók vonalát követve. Estefelé újra a folyóra bukkantak, de itt szakadékban futott, magas, fehér mészkősziklák falai között, amelyek néhol szinte összehajlottak fölötté. A sziklák oldalán törpenyírek kapaszkodtak meg, lombjuk között madarak fészkeltek. A szirtfal tetején, egy nagy fa tövében sziklapadot találtak, ide kúsztak fel éjszakai pihenőre.

Szinte semmit sem ettek egész nap; ez még nem a bogycsapatok évszaka volt, arra pedig nem volt idejük, hogy tört vessenek vadnak. Éhes, tompa némaságban baktattak ágakon és leveleken rágódva. De a sziklán egy sereg csigát találtak, az egyik bokorban pedig egy apró madár friss tojásaira letek, majd Ug-lomi egy kővel mókust szedett le a nyírfáról, így végül jóllakhattak. Ug-lomi örködött az éjszaka, állat a térdére hajtva; növendék fiókák kiáltásait hallgatta a közelből és mammutok súlyos dobogását a szakadék mélyéből, nagy messziről pedig hiénák üvöltését. Hideg volt, de nem mertek tüzet gyújtani. Valahányszor elbóbiskolt, szelleme elkóborolt, és rögtön rábukkanva Uja szellemére, viaskodni kezdett vele. De Ug-lomi mindig megbénult, nem tudott sem lesújtani, sem elszaladni, és erre mindig felriadt Eudena is gonosz dolgokat álmódott Ujával, így mindketten tőle rettegő szívvel ébredtek. A hajnal fényénél egy bundás orrszarvul pillantottak meg, amint nehézkesen botorkál végig a völgyön.

A nappal óráiban egymást becézgették, és örvendeztek a napfénynek; Eudena lába annyira merev volt, hogy egész nap a sziklapadon üldögélt. Ug-lomi a sziklafalban nagy, kiálló kovaköveket talált, még soha akkorákat nem látott. Néhányat a sziklapadra cipelt, és nekiállt pattintgatni őket, hogy felfegyverkezve várhassa Uját, ha megjelenik. Az egyik kő láttán szívből fölnevetett, és vele nevetett Eudena is, és kacagva dobálták egymásnak. Lyuk volt a közepén. Átdugták rajta az ujjukat, igazán mulatságos volt. Egymásra kukucskáltak rajta át. Aztán Ug-lomi kerített egy botot, és találmra a bolondos kovakőbe döfött vele, a bot vége pedig a lyukba talált, és megszorult benne. Úgy beledöfte, hogy már ki se tudta húzni. Ez még furább volt, most már nem is mulatságos, hanem félelmes inkább, és egy darabig Ug-lomi óvakodott megérinteni. Mintha csak a kovakő megharapta volna, és fogaival tartaná a botot. De aztán megbarátkozott a furcsa együttessel. Meglóbálta és rájött, hogy a kővel súlyosbított botvég sokkal nagyobb erővel üt, mint bármi, amit addig ismert. Föl-alá járkálva nagyokat lendített rajta, és le-lesújtott vele, majd elunta és félredobta. Délután fölment a fehér szirtfal homloka fölé, és lesbe feküdt egy vadnyúlüreg előtt várva, hogy a nyulak előbújjanak játszani. Ember nem járt még arrafelé, a nyulak óvatlanok voltak. Ug-lomi közéjük vágta a napközben készített dobókövet, és egyet meg is ölt.

Éjszakára tüzet gyújtottak kovakőszikrával és száraz páfránylevéllel, melegénél összebújtak és beszélgettek. Álmukban megint felbukkant Uja szelleme, de ahogy Ug-lomi viaskodott vele, az a bolondos botra szorult kovakő a kezébe akadt, lesújtott vele, és lám, a kő megölte Uját! Aztán újabb álmokban jött elő Uja, mert a szellemeknek sok életük van, és újra meg kellett ölni őt. Ezután a kő mindig levált a bot végéről. Fáradtan és nyomott kedvvel ébredt Ug-lomi, egész délelőtt mogorva volt, hiába kedveskedett Eudena, vadászat helyett csak ült, és élesre pattintgatta a fura kő egyik oldalát, közben különös pillantásokat vetett a lányra. Végül a lyukas követ a nyúlőrből tépett csíkokkal jól odakötözte a bot végéhez. Aztán a sziklapadon fel-alá járkálva nagyokat sújtott vele, mormogott valamit magában, és Ujára gondolt. A súlyos végű bot nagyszerűen állt a kezében.

Jó néhány napot - többet, mint amennyit az akkori emberek meg tudtak számolni, ötöt vagy talán hatot is - töltött Ug-lomi és Eudena a sziklapadon, a szakadék felett. Az emberektől való rettegés elszállt belőlük, és tűzük vörösen izzott minden éjszaka. Boldogok voltak együtt, mindennapra jutott ennivaló, volt édesvíz, és ellenség sehol. Eudena térde pár nap alatt rendbe jött, mert a hajdani vademberek húsa gyorsan gyógyult. Igen, valóban boldogok voltak.

Egyik nap Ug-lomi leejtett egy kovakődarabot a sziklapadról, és utána nézve látta, hogyan pattan a parti szirtokról a folyóba. Nevetett, aztán elgondolkodott rajta kissé, és újabb követ ejtett le. Ez különös módon zúzott szét egy mogyoróbokrot. Az egész délelőttöt köhajigálással töltötték, délután pedig fölfedezték, hogy ez az új és érdekes játék a sziklafal tetejéről is üzhető. Másnapra aztán elfelejtették ezt a gyönyörűséget. Vagy legalábbis úgy látszott, hogy elfelejtették.

De Uja visszajárt álmaikban, megrontani az édent. Három éjszaka jött és verekedett Ug-lomival. Ilyen álmokból ébredve Ug-lomi egész délelőtt föl-alá járkált, és fenyegetően rázta baltáját. Végül jött egy éjszaka; Ug-lomi előzőleg egy vidrát csapott fejbe, és nagyot vacsoráztak belőle. Az álom-Uja most már túl messze ment. Ug-lomi felébredt, összevonta busa szemöldökét, felkapta a kőbaltát, s karját Eudena felé nyújtva jelezte, hogy várjon rá ott a sziklapadon. Aztán lekúszott a fehér meredélyen, az aljából még felnézett, megcsóválta fegyverét, és többé hátra se nézve, nekiiramodott a folyó mentén, míg a víz fölé hajló sziklafalak a kanyarban el nem takarták.

Két nap és két éjjel ült Eudena a tűz mellett, a sziklapadon egymagában várakozva, éjjel vadállatok üvöltöttek a szirtfal tetejéről, lenn a völgyben, a szemközti sziklafal ormán pedig görnyedt hiénák alakja rajzolódott ki feketén az égre. De semmi ártalmas nem fért közel hozzá, csak a félelem. Egyszer, távolról, oroszlánt hallott bögni, amely a zöld síkon át tavasszal északra húzódó vadlovakra vadászott. Csak várt és várt - a várakozás maga a kín.

És a harmadik nap Ug-lomi feltűnt a folyóparton. Hajában hollótollakat viselt. Baltája, az első kőbalta vértől vöröslött, hosszú, fekete szőrösomók tapadtak rá, és a nyaklánc, amely nemrég Uja kegyencét jelölte, Ug-lomi kezében lógott. Az iszapban gázolt az ifjú, nem is ügyelve lépteire. Csak egy durva vágás az álla alatt - más seb nem látszott rajta.

- Uja! - kiáltott Ug-lomi ujjongva, és Eudena látta, hogy minden rendben van. A nyakéket a lányra adta, és együtt ettek meg ittak. Evés után Ug-lomi előadta az egész történetet, kezdve onnan, hogy Uja szemet vetett Eudenára, aztán első nagy verekedésüket az erdőben, amikor a grizzlymedve megkergette őket. Gyér szókészletét kifejező mozdulatok bőségével pótolta ki, talpra szökve és baltáját csóválva, amikor a harcra került a szó. Az utolsó összecsapást teljes átéléssel adta elő, nagy dobbantásokkal és üvöltésekkel, s a baltával egyszer a tűzbe csapott, szikrazuhatagot röpítve föl az éjszakába. És Eudena ott ült a tűz vörös fényében, tekintetével majd elnyelte kedvesét, arca kipirult, a szeme ragyogott, és a nyaklánc, amelyet Uja saját kezével készített, ott fénylett a keblén. Csodálatos percek voltak; és amely csillagok ma mireánk néznek, ugyanazok néztek le őrá, ősanánkra - aki már ötvenezer éve halott.

II. A BARLANGI MEDVE

Azokban az időkben, amikor Eudena és Ug-lomi elmenekültek Uja népe elől a Weald fenyves borította hegyei felé, a gesztenyeerdőkön és a füves, mészkővel tarkított síkságon keresztül, és végül elrejtöztek a folyó szurdokában a mészkősziklák között, még kevés volt az ember, és táborhelyeik távol estek egymástól. A kettőjükhöz legközelebbi emberek a saját törzsük tagjai voltak, azok is egy teljes napi járóföldre a folyó mentén. Fent a hegyekben egyetlenegy sem élt. Valójában az ember friss jövevény volt akkoriban a világ eme részén, lassan hatolt előre a folyók mentén, nemzedékről nemzedékre, egyik táborhelytől a másikig, délről nyugat felé. És a vidéket benépesítő állatok, a folyóvölgyi vízilovak és orrszarvúak, a füves síkság lovai, az erdei szarvasok és vaddisznók, a szürke majmok az ágak közt meg a felföld marhái nemigen félték tőlük, még kevésbé a hegyek mammutjai és az elefántok, amelyek nyáron vonultak át itt, dél felől jövet. Miért is félték volna az embertől, durván pattintott kovakövétől, amelyet ügyetlenül forgatott és rosszul hajított, a hevenyészett, hegyezett botdárdától? Miféle fegyverek ezek paták és szarvak, fogak és karmok ellen?

Andu, az óriási barlangi medve, aki a szurdok felső szakaszán lakott, nem látott még embert hosszú, bölcs és tiszteletreméltó életében. Egyik éjszakai zsákmányszerző útján azonban a sziklafal tetejéről a szakadékba kémelve megpillantotta Eudena tüzeit a sziklapadon, a vörös fényben ragyogó Eudenát és Ug-lomit, akinek minden mozdulatát egy gigantikus árnyék majmolta a fehér sziklafalon, amint fel-alá szökdelt, sörényét lobogtatva és kőbaltáját csóválva - az első kőbaltát, miközben Uja megölésének történetét adta elő! A barlangi medve a szurdok felső szakaszán állva csak ferde szögből és messziről látta mindezt. Döbbenet állt a magasban, az égő páfrány ismeretlen illatát szimatolta, és azon morfondírozott, nem a hajnal jön-e ott - rossz irányból.

Ő volt a sziklák és barlangok királya, ahogy kisebb termetű öccse, a grizzly a lenti sűrű erdők ura, s ahogy a foltos oroszlán - mert az akkori oroszlán foltosnak született - a sűrű, tüskés bozótosokban, nádasokban és a nyílt rónán uralkodott. Ő volt a legnagyobb húsevő állat; nem ismerte a félelmet, őrá egy állat sem vadászott, egy se mert szembeszállni vele, csak az orrszarvúval nem bírta el, még a mammutok is messze kerülték a birodalmát. De most ez a betolakodás zavarba ejtette. Megfigyelte, hogy az ismeretlen vadak majmot formáznak, és szőrük ritkás, mint a süldő malacoké.

- Majmok és malacok - morogta a barlangi medve. - Biztosan jó falatok. De az a vörös, ami ugrál, és a fekete, ami vele együtt ugrál! Soha életemben ilyesmit nem láttam!

A sziklatetőn megindult feléjük, de háromszor is megállt szimatolni és kémlelni, ahogy a tűz füstszaga egyre tolakodóbb lett. Egy hiénapár is kíváncsi volt rá, mi történik odalent, de Andu oly puha és könnyű léptekkel jött, hogy csak egészen közelről vették észre egymást. A hiénák megugrottak, és büntudatosan elsompolyogtak. Nagy kerülővel, vagy százlépésnyivel odébb újra felbukkantak a meredély szélén, és csaholni meg gyalázkodni kezdtek, hogy iménti riadt menekülésükért bosszút álljanak.

- Ki nem tudja vackát földbe ásni? Ki zabál gyökereket, mint a disznók?... Ha-haaa! - A hiénák modora már akkor is olyan vérforraló volt, mint manapság.

- Ki felesel hiénákkal? - dörmögte Andu, az éjféli sötétségben feléjük lesve, majd figyelmét újra a sziklapadra fordította.

Ott Ug-lomi még mindig kalandját mesélte, a tűz már megroskadt, átható és meleg illata messzire szállt.

Andu még elálldogált egy darabig a mészkőszirten, tekintélyes súlyát egyik lábáról a másikra helyezte, száját tátva, busa fejét ingatva füleit hegyezte, és nagy, fekete orrával buzgón szimatolt. Kíváncsi állat volt a barlangi medve, sokkal kíváncsibb, mint bármelyik ma élő medve, és a fel-fellobbanó tűz, az ember megmagyarázhatatlan mozdulatai és főképp ez a betörés az ő sérthetetlen birodalmába jövendő új dolgok előérzetét rezzentették föl benne. Vörös dámvadra indult ezen az éjszakán, mert a barlangi medve vadászként kedvelte a változatosságot, de a látvány eltérítette, szándékától.

- Ja-haaa! - üvöltöttek a hiénák mögötte. - Ha-haaa!

A csillagok fényében kémlelve Andu látta, hogy már hárman-négyen kószálnak a szürke hegyoldalon.

- Egész éjjel körülöttem fognak ólálkodni, amíg csak zsákmányul nem ejtek valamit - dörmögte. - Világ mocskai!

Már csak a bosszantásukra is eldöntötte, hogy ott marad a tüzet figyelve, amíg a szürkület haza nem kergeti a gyalázatosakat. Egy idő után elkotródtak, csak a lenti bukkerdőből hallatszott a vonításuk, mint a hazatántorgó részegek gajdolása. Hamarosan azonban újra közel merészkedtek. Andu ásított, és továbbvonult a szirtfalon, azok meg a nyomába. Erre megállt és visszafordult.

Gyönyörű éjszaka volt, az égbolt ragyogó csillagképekkel kiverve. Ugyanazok a csillagok, de nem azok a csillagképek, amelyeket ma ismerünk, mert azóta minden égitestnek volt rá elég ideje, hogy máshová vándoroljon. Messze a nyílt terepen túl, távol attól a helytől, ahol a zömök vállú és inas testű hiénák vonítva kóboroltak, bukkerdő állt, és mögöttük a hegyoldal emelkedett, homályba borult misztérium, míg fönt a hósapkás csúcsok fehéren és tisztán meredeztek a még láthatatlan hold első sugaraiban. Roppant csend volt, csak a hiénák hamar elhaló üvöltései zavarták fel időnként a környék békéjét, vagy ha a hegyek tövéből az elefántok távoli trombitálását hozta bágyadtan a lagymatag szellő. És lent most az imbolygó fény megapadt, egyenletes mélyvörösben izzott, és Ug-lomi, története végére érve, aludni készült, Eudena pedig ült, és az ismeretlen vadak különös hangjaira fülelt, a keleti égboltot figyelte, amelyet mély derengésbe vont a közeledő hold. Odalent a folyó beszélt magában, és láthatatlan lények járkáltak fel-alá.

Egy idő után a medve elvonult, de egy óra múltán újra ott ült. Aztán, mintha hirtelen ötlete támadt volna, sarkon fordult, és megindult felfelé a szurdokban...

Telt-múlt az éj, és Ug-lomi csak aludt. A fogyó hold felkelt, és sápadt, bizonytalan fénnel hintette be a felettük meredő fehér sziklafalat. A szurdokmély e homályban maradt, és egyre sötétebbnek tetszett. Majd fokozatosan, szinte észrevétlenül a szürkület lopózott bele az ébredő holdfénybe. Eudena szeme újra meg újra a sziklafalra tévedt. Felső szegélyének vonala mindannyiszor élesen rajzolódott ki az égre, mégis bizonytalan érzése támadt, hogy ott ólálkodik valami. A tűz vöröse egyre mélyült, a parazsat szürke pikkelyek vonták be, a felfelé szálló füstoszlop mind kivehetőbb lett, és a szurdokban fent és alant az eddig láthatatlan dolgok áttetsző derengésben tünedeztek elő. Eudena kissé elbóbiskolt.

Hirtelen felegyenesedett guggoló helyzetéből, és feszülten fürkészte végig fel és alá a sziklafalat. Halk hangot hallatott, és Ug-lomi, az állatok módjára könnyű álmú, máris ébren volt. Kőbaltája után kapott, és nesztelenül párjához kúszott.

Még mindig csak derengett, fekete és sötétszürke volt a világ, egy bágyadt csillag pislogott még felettük. Sziklapadjuk, legfeljebb hat láb széles és húsz láb hosszú kis füves darabka, kifelé lejtett, és vadkáposzta szegélyezte. Alatta a puha, fehér sziklák ötvenlábnyi meredélyt alkottak a folyót kísérő mogyoróbokrokig. A folyón lefelé ez a lejtő még meredekebb lett, s kevésbé odább ritkás fű borította be egészen a tetejéig. Fölöttük ugyancsak ötvenlábnyira meredt fel a mészkőre jellemző módon ki-kitüremkedő sziklák fala, a sziklapad végétől pedig egy kis szakadék, egy elszíneződött kőből való, meredek vízmosás vésődött ferdén a szirtfalba, törpebokrokkal benőve, ezt használta Eudena és Ug-lomi fel- és lejártnak.

Oly némán és mereven álltak, mint felneszelő szarvasok, minden érzéküket hegyezve. Kis ideig semmit se hallottak, majd hulló por halk nesze hangzott és gallyak roppanása a szakadék alja felől.

Ug-lomi megmarkolta baltáját, és a sziklapad szélére lépett, mert a fölöttük domborodó mészkőszikla elfedte a szakadék felső darabját. És e pillanatban szíve hevesen összerándult: meglátta a barlangi medvét lefelé kúszni, félúton a szirtfal teteje és a sziklapad között, épp óvatosan egy kiálló kőre helyezte egyik lapos, hátsó mancsát. Ahogy farával Ug-lomi felé fordulva a kövekbe és bokrokba kapaszkodott karmaival, olyan volt, mintha a falhoz lapították volna. Ettől persze nem látszott kisebbnek. Fénylő fekete orrától tömpe farka hegyéig másfél oroszlányi volt, két megtermett ember magasságú. Válla fölött hátranézett, s az erőlködéstől, hogy tetemes tömegét fenntartsa, kitátott szájából nyelve hosszan kilógott.

Támaszt találva lábának, félölnyit lejjebb ereszkedett.

- Medve - nézett fel Ug-lomi elfehéredett arccal.

Eudena ekkor, rémülettől elkerekedett szemekkel, a szakadékba mutatott.

Ug-lomi szája tátva maradt. Mert odalent nagy, mellső mancsaival egy sziklának támaszkodva, egy másik szürkésbarna behemót állt - a nőtény medve. Nem volt akkora, mint Andu, de épp elég hatalmas.

Ug-lomi felordított, és felmarkolva egy csomó száraz páfránylevelet, a tűzrakás megsápadt hamujára szórta.

- Tűz Bátyó! - kiáltotta. - Tűz Bátyó!

Eudena ugyancsak buzgólkodni kezdett és kiáltott:

- Tűz Bátyó! Segíts, segíts! Tűz Bátyó!

Tűz Bátyónak még vörös volt a szíve, de a ráhalmozott avartól elszürkült.

- Tűz Bátyó! - üvöltöttek.

De az egyet sóhajtott, és vége volt, csak hamu maradt belőle. Ug-lomi táncolt dühében, és öklével csapkodta a hamut. Eudena a tűzkövet ütögetni kezdte egy kovakőhöz. És mindketten újra mag újra a ferde szakadék felé pillantottak, amelyen Andu egyre lejjebb ereszkedett. Tűz Testvér!

Hirtelen láthatóvá lett a medve hatalmas, prémes hátsó fele a nagy mészkőszirt alatt, amely eddig elrejtette. Igen óvatosan kúszott a csaknem függőleges falon. Feje még nem látszott, de jól hallhatóan dünnyögte:

- Majmok és malacok! Finomak lesznek!

Eudena szikrát csiholt, és hevesen ráfűjt: a szikra felizzott, de rögtön ki is aludt. Erre ledobta a kovát és a tűzkövet, és üres tekintettel bámult maga elé. Majd felugrott, és mászni kezdett a sziklapad fölötti mészkőszirtre. Szinte elképzelhetetlen, hogy sikerült egy pillanatig is rácsimpaszkodnia, hisz azon még egy majomnak való fogódzó sem akadt. Vissza is csúszott szinte rögtön, kezéből szivárgott a vér.

Ug-lomi félőrülten rohangált a sziklaszegély és a lejáró szakadék között. Tanácstalan volt, gondolkodni is képtelen. A nőstény kisebbnek tűnt, mint a párja - jóval kisebbnek. Ha mindketten lerohannának és nekiesnének - *egyikük* megúszhatná.

- Uhh! - mordult Andu, és apró szemei megvillantak a kiálló szikla alatt.

Eudena magába roskadt, és visítani kezdett, mint a csapdába esett nyúl.

Ettől valamiféle téboly szállta meg Ug-lomit. Hatalmas üvöltéssel felkapta baltáját, és Andu felé rohant. Az meglepetten mordult fel. A következő szempillantásban Ug-lomi már egy bokron csimpaszkodott a medve alatt, majd egy ugrással a szörny hátán termett, félig vastag bundájába veszve, és bal kézzel megragadta a szőrt annak álla alatt. Az elképesztő támadás szinte megbénította a medvét, csak annyi telt tőle, hogy mind a négy mancsával megkapaszkodjon a sziklafalon. És ekkor a balta, a legeslegeső kőbalta lesújtott a koponyájára.

A medve jobbra-balra tekergette a nyakát, és ingerült, vad morgás tört föl a torkából. A balta egy hüvelyknyivel a bal szeme mellett találta, így a meleg vér elvakította a bal szemét. A vad ettől megdöbönt, dühös üvöltésben tört ki, és fogai alig egy tenyérnyivel Ug-lomi arcától csattantak össze. Ekkor a rövid nyélre fogott balta a medve állkapcsának a tövére zúdult le.

A következő csapás a jobb szemét vakította meg, ez most már a valódi fájdalom üvöltését szakította fel a fenevadból. Eudena csak annyit látott, hogy a széles talpak megcsúsznak, a medve egy nehézkes oldalugrást kísérel meg a sziklapad felé - aztán minden eltűnik, a mogyoróbokrok szétcsapódnak, és odalentről üvöltés meg dühös medvebögés zürzavaros elegye harsan fel.

Eudena sikoltva a sziklapad szegélyére rohant és lebámult. Egy pillanatig medvék és ember egy nagy kupacba gabalyodva heverték. Ug-lomi legfelül; ő aztán kibontakozva rohant fel a ferde szakadékban, a medvék pedig egymást püfölve hemperegtek a mogyoróbokrok közt. Ug-lomi baltája lent maradt, a combjain pedig három bíborvörös, csomóban végződő csík szántott végig.

- Fel! - lihegte, és Eudena már rohant is elől a sziklafal teteje felé.

Fél perc alatt fenn voltak, szívük zajosan dobolt; Abdu és párja kellő messzeségben maradtak tőlük a szakadék alján. Andu a farán ült, és két mancsával kétségbeesetten próbálta kitörölni a vakságot szemeiből. A nőstény kissé odébb négykézláb állt, felborzolt bundával, és dühösen dörmögött. Ug-lomi elterült a fűben, lihegve és vérezve, arcát karjára támasztva.

Eudena még egy pillanatig a medvéket bámulta, majd melléje ült és nézte...

Aztán félénken kinyújtotta a kezét, megérintette, és mély torokhangon kiejtette a nevét. Ug-lomi hanyatt fordult, és könyökére támaszkodott. Arca sápadt volt, mintha még most is riadalom ülne rajta. Szemét a lányra szegezte, aztán fölnevetett.

- Uhh! - kiáltott diadalmasan.

- Uhh! - mondta a lány is. Egyszerű, de kifejező társalgás volt.

Aztán Ug-lomi a lány mellé térdelt, és tenyerére támaszkodva a mélységet kezdte fürkészni. Lélegzete megnyugodott már, és a lábán is elállt a vérzés, bár a nősténymedve karma szakította hosszú sebek nyíltan tátongtak. Később guggolva szemügyre vette a medve lábnyomait, ahogy a ferde szakadék felé tartottak - mindegyik olyan széles volt, mint a feje, és kétszer olyan hosszú. Most felugrott, és odébb ment a szirtperemen, amíg sziklapadjuk láthatóvá vált. Itt leült, és töprengett egy darabig, Eudena pedig nézte. Közben látta, hogy a medvék már eltűntek.

Végül Ug-lomi felállt, mint aki elhatározásra jutott. Visszatért a leszálló szakadékösvényhez, kézen fogta Eudenát, és visszakúsztak a sziklapadjukhoz. Magukhoz vették a tűzkövet meg a kovát, Ug-lomi pedig óvatosan leereszkedett a szakadékba, és megkereste a baltáját. Amilyen észrevétlen csak tudtak, újra felmásztak a felső peremig, és friss léptekkel útnak indultak. A sziklapad, ilyen látogatókkal a szomszédságában, nem volt az otthonuk többé. Ug-lomi vitte a baltát és Eudena a tűzkövet. Ilyen egyszerű volt a kőkori költözködés.

A folyót követték felfelé, bár megvolt a veszélye, hogy így egyenest a medve barlangjához jutnak, de más irányba nem volt útjuk. Ha lefelé mennek, a törzzsel találkoznak; és nem ölte-e meg Ug-lomi Uját és Vaót? A folyóhoz viszont közel kellett maradniuk - az adta ivóvizüket.

Így hát vonultak tovább a bükkfák között, a szurdok pedig, amelyben tajtékos zuhatagként ömlött a folyó, ott tátongott alattuk, vagy ötszáz lábnyi mélységben. E változó világ minden változandó dolgai között a mély völgyekben futó folyók a legállandóbbak. A Wey folyó mentén haladtak, ma ezen a néven ismerjük, és útvonaluk mentén ma a kicsiny Guildford és Godalming helységek állnak - ezen a tájon ők voltak az első emberi lények.

Egyszer egy makogó szürkemajom tűnt előlük a sűrűbe. A szakadék peremén végigkövették a barlangi medve hatalmas és egyenletes lábnyomait. Aztán a lábnyomok egy helyütt eltűntek, Ug-lomi ebből úgy okoskodott, hogy a medve valahonnan bal felől jött fel. A szakadék peremét követve az útjuknak egyszerre vége szakadt. Ahogy lenéztek, látták, hogy egy félkör alakú nagy térség fölött állnak, nyilván egy sziklaomlás által keletkezhetett. Az omlás mintegy keresztülvágta a szurdokot, kis tóvá duzzasztva a felső folyás vizét, amely zuhatagként ömlött alá a torlaszon. Bizonyára régen történt a hegyomlás. Omladékát már benötte a fű, de a félkört alkotó sziklafalak felülete éppoly fehér volt, mint akkor lehetett, amikor a szirt megtört, és a völgybe omlott. A sziklafalak tövén, jól láthatóan több barlang sötét bejárata ásított.

Álltak és bámultak a mélybe, és nem akaróztak továbbmenniük a szirtfal szegélyén, mert félő volt, hogy a két medve vacca is arrafelé van valahol, amerre útjukat kellett volna folytatniuk. S ekkor meglátták a két medvét, jobb fele tartottak a füves lejtőn, át a természetes amfiteátrumon, a barlangok felé. Andu járt elől, csüggedt pófával, és időnként mellső lábaira támaszkodott, párja pedig mögötte imbolygott.

Eudena és Ug-lomi hátrább léptek, épp csak hogy láthassák a két állatot. Ug-lomi itt megállt. Eudena megragadta a karját, de ő kezét tiltó mozdulatra emelte, s a lány keze lehullt. Ug-lomi baltáját szorongatva leste, amíg a két medve eltűnt egy barlangban. Halkan morgott, és a baltáját rázta a nőstény felé, amelynek már csak a fara látszott ki a barlangból. Azután Eudena rémületére, nemhogy tovalopakodott volna vele együtt, hanem lehasalt, és egészen előrekúszott addig, ahonnan szemmel tarthatta a barlangot. Olyan hidegvérrel, mintha nem is medvékre, de nyulakra lesne!

Mozdulatlan feküdt, mint egy lehántott fatörzs az erdő napfény pötyyözte árnyán. Töprengett. És Eudena már kislány korában megtanulta, hogy ha Ug-lomi, állat öklére támasztva, szótlanságba merül, új és különös dolgok vannak készülöben.

Egy óra telt el e töprengésben; dél volt már, amikor a két kis vadember odaért a medvebarlangok fölötti sziklaperemre. És az egész hosszú délután abban telt, hogy keserves küszködéssel, pusztán szikár izmaik erejével idevonszoltak és görgettek egy nagy, laza fogként kiálló sziklatömböt a völgybe vezető szakadék felső szakaszáról. Vagy egy ölnyi volt a kerülete, magasságra Eudena csípőjéig ért, tompa volt a szegélye, és kovakőhegyek álltak ki belőle. Mire a nap lenyugodott, a szakadék peremétől háromujnyira állt, finoman kiegyensúlyozva, a medvék barlangja felett.

A barlangban bágyadt társalgás folyt azon a délutánon. A nőstény mogorván szundított az egyik sarokban, mert ő nagyon kedvelte a majmot és a malacot, Andu pedig buzgón nyalagatta a mancsát, és arcát dörzsölgette vele, hogy sebei fájdalmát és gyulladtságát enyhítse. Aztán kiült a barlang szájába, és ép szemével töprengve nézte a hanyatló napot.

- Így még nem jártam életemben - dörmögte végül. - Ezek a legkülönösebb állatok. Megtámadni *engem!*

- Nem állom őket - hallatszott mögüle a sötétből.

- Sose láttam hitványabb állatfajtát. Fogalmam sincs, mivé lesz a világ. Azok a vézna, szőrtelen lábak... Vajon hogy nem fagynak meg télen?

- Alkalmasint meg is fagynak - felelte a párja.

- Valamiféle elfajzott majmok lehetnek.

- Egy új változat.

Hallgattak.

- Csak véletlen volt, hogy felülkerekedett - magyarázkodott aztán Andu. - Máskor is megtörténhet.

- Nem értem, hogy szalaszthattad el - dohogott a nőstény.

Ezt a témát már idejövet megtárgyalták, le is zárták. Andu, a tapasztalt medve tehát hallgatott egy darabig, aztán más oldalról közelítette meg a dolgot.

- Valamiféle karma van, egy hosszú karom, és mintha egyszer az egyik mancsán lett volna, másszor a másikon. Csak egy karom. Furcsa. Meg az a fényes valami is, ami van nekik, mint nappal az izzás az égen, csak épp ide-oda ugrál. Azt látni kell! És mintha gyökere volna, olyan, mint a szélben hajlongó fű.

- Harap? - kérdezte a nőstény. - Ha harap, akkor nem lehet növény.

- Nem... nem is tudom - morfondírozott Andu. De akárhogy is, nagyon különös.

- És mit gondolsz, jóízűek?

- Azt hiszem - dörmögte Andu, és éhesen megnyalta a száját, mert a barlangi medve, hasonlóan a mai jegesmedvéhez, javíthatatlan ragadozó volt, a gyökereket, és a mézet nem neki találták ki.

A két medve egy időre gondolataiba mélyedt. Aztán Andu egyszerűbb dologgal kezdett foglalkozni, a szemével. A napfény a barlang szája előtti füves meredélyen egyre melegebb árnyalatot öltött, mígnem átment vöröses ámbraszínbe.

- Furcsa dolog ez a nappal is - szólalt meg végül - Szerintem túl sok van belőle. Nem való vadászatra. Káprázik tőle a szemem. A szimatom sem olyan jó nappal.

A párja nem válaszolt, de a sötétből ütemes rágcálás hallatszott. Csontra talált a nőstény. Ásított Andu.

- Nohát!

A barlang bejáratához ballagott, és fejét előredugva, az amfiteátrumot kezdte szemlélni. Azt tapasztalta, hogy a fejét egészen körbe kell forgatnia, ha a jobbra eső dolgokat is látni akarja. Sebaj, holnapra az a szeme is rendbe jön.

Újra ásított. Roppanást hallott fentről, egy nagy mészkő tömb pattant el a sziklafaltól, s vastkos orrától egy lépésnyire ért földet, tucatnyi egyenetlen darabra hullva szét. Andu rettentően meghökkent.

Mikor kissé magához tért a megrázkódtatástól, oda-cammogott, és megszaglászta a lehullott szikla tekintélyesebb darabjait. Jól felismerhető szaguk a sziklapad két fakó szőrű állatát idézte fel furcsa módon. Felült, mancsával megböködte a legnagyobb tömböt, majd többször is körüljárta, arra számítva, hogy embert talál valahol...

Amint leszállt az éj, megindult lefelé a folyó szakadékában, hogy elcsípje a sziklapad lakóinak valamelyikét. De a sziklapad üres volt, a vörös valaminek a nyomát se találta, mivel azonban nagyon marta az éhség, nem sokat időzött, ment tovább, hogy elejtsen egy dämvadgidát. A fakó szőrű állatokról meg is feledkezett. Talált is egy gidát, de az ünő a közelében volt, és vadul küzdött a kicsinyéért. Andu kénytelen volt elengedni a gidát, de az anyaállat már annyira fel volt dühödve, hogy ragaszkodott a harchoz; végül a medvének sikerült orron csapnia és leterítenie. Több hús, de nem olyan ínycsalat, gondolta, és utána ballagó párjának is meghagyta a maga részét.

Másnap délután, különös módon, az első mészkőszikla párja is lezuhant, pontosan oda és pontosan úgy zúzódott szét, mint az előző.

A harmadik azonban, amely a következő éjjel hullt le, már nem vétette el a célt. Olyan reccsenéssel találta el Andu mit sem sejtő koponyáját, hogy a sziklafalakon visszhangzott, és a fehér törmelékek táncolva szálltak szét a szélrózsa minden irányában. A nőstény medve, amely párja után cammogott, kíváncsian megszaglászta Andut, és furcsálkodott, milyen szokatlan helyzetben fekszik, hogy a feje csupa nedvesség, és elvesztette formáját. Fiatal és tapasztalatlan nőstény volt, téblábolt még körülötte egy ideig, végignyalogatta, de aztán úgy döntött, magára hagyja, amíg ez a különös állapot el nem múlik róla, és egyedül indult vadászni.

Kereste a két éjszakával korábban megölt dämvad kicsinyét, és meg is találta. De a magányos vadászat Andu nélkül nem volt kedvére, és még hajnal előtt hazaindult a barlangba. Az ég szürke és felhős volt, a szakadék tetején álló fák fekete sziluettje idegennek tűnt számára, medvegyába pedig különös és szörnyű események homályos előérzete lopózott. Felemelte hangját, és néven szólította Andut. Üvöltését visszaverte a szakadék két fala.

Ahogy a barlangokhoz közeledett, a szürkületben látta, majd meg is hallotta, hogy egy sakálpár elinal, majd nyomban felüvölt egy hiéna, és vagy egy tucatnyi esetlen, tömzsi állat lohol föl az emelkedőn, majd félúton megállva, csúfondárosan vonítanak.

- A sziklák és barlangok ura, ja-haaa! - hozta a szél a hangjukat. A baljós érzés a nőstény medve szívében hirtelen fájóan éles lett. Keresztülügetett az amfiteátrumon.

Andu már nem abban a helyzetben feküdt, ahogy otthagya, mert közben a hiénák megtették a magukét, egy helyen a bordái is kifehérlettek. Körülötte a fűben szanaszét heverték a három mészkőtömb törmelékei. És a levegőt betöltötte a halál lehelete.

A nőstény medve megmerevedett. Még most sem volt képes elhinni, hogy a nagy és csodálatos Andut megölték. Ekkor hangot hallott a messzi magasból, furcsa hangot, kissé a hiénaüvöltésre hasonlított, de teltebb és mélyebb volt annál. Felnézett a hajnali fénytől káprázó, apró szemeivel, orrlikai reszkettek. És ott messze fönt, a szirtfal peremén, a rózsálló hajnali égre rajzolódva két borzas, sötét és kerek valamit látott, Eudena és Ug-lomi fejét, és hallotta csúfondáros kiáltásaikat. Nem látta tisztán őket, de a hangjukra ráismert, és derengeni kezdett az agyában, mi történt. Fenyegetően közelgő szörnyűségek eddig ismeretlen érzése hatolt a szívébe.

Vizsgálgatni kezdte az Andu körül heverő mészkőtömb törmelékeit. Egy darabig mozdulatlan állt, majd széttekintve elnyújtott, mély hangot hallatott, olyan volt, mint egy nyögés. Aztán még mindig hitetlenkedve Anduhoz cammogott, és egy utolsó, kétségbeesett erőfeszítéssel megpróbálta talpra állítani.

III. AZ ELSŐ LOVAS

Ug-lomiék ideje előtt a lovak és az emberek nemigen zavarták egymást. Más-más vidéken éltek - az emberek a folyók mocsaras és bozótos partjainál, a lovak pedig a tágas, füves fennsíkokon, a gesztenyefák és fenyők övezetei között. Néha egy-egy eltévedt csikó a lábba süppedt, és a kovakő bárdok ízes falatokká darabolták, máskor az emberek egy oroszlán által elejtett és otthagytott lótetemet találva, elűzték róla a sakálokat, és vígan faltak belőle napnyugtáig. A régi idők lovainak vaskos csüdjük és szürkésbarna szőrük volt, durva farkuk és busa fejük. Tavaszidőn északkeletnek tartva nyomultak be a vidékre, a fecskék után és a vízilovak előtt, amikor a fű már magasra nőtt a széles rónákon. Sokáig kis csoportokban jöttek, az egy csődörből és két-három kancából meg a csikaikból álló nyájaknak mind megvolt a maguk területe, és mire a gesztenyefák lombja megsárgult, és a farkasok lehúzódtak a Weald hegyeiből, visszatértek délkeletre.

Szokás szerint a nyílt síkon legeltek, és csak a nap legforróbb óráiban kerestek árnyékos helyet. A nagyobb bozótosokat és bükkerdőket elkerülték, jobban szerették a bokrok és bűvőhelyek nélküli, elszigetelt kis facsoportokat, így nehéz volt észrevétlen megközelíteni őket. Nem keresték a harcot, patáikat és fogaikat csak egymás ellen használták, de ha megiramodtak, a nyílt rónán élőlény nem ért a nyomukba, erre legföljebb az elefánt lett volna képes, ha egyáltalán szükségét érezte volna. Az ember pedig eléggé ártalmatlan lénynek tűnt a lovak szemében. Semmi prófétai ösztön nem súgta meg e nemes állatoknak, mily szörnyű rabszolgaság vár rájuk, hogy ostor, sarkantyú és zabla, roskasztó teher és csúszós kövezet, gyatra táplálék és szűk istálló lép majd a tágas, füves rónák korlátlan szabadsága helyébe.

Mikor még a Wey alsó folyásán, a mocsaras vidéken éltek, Ug-lomi és Eudena sosem láttak lovat közelről, mostanában azonban gyakran találkoztak velük, ha a sziklapad-tanyájukról élelemszerző portyákra mentek. Andu megölése után ugyanis visszaköltöztek a sziklapadra, mert a nősténytől nem féltek. Tudták, hogy inkább az tart tőlük, és ha szimatukat érzi a szélben, kitér előlük. Mindenüvé együtt mentek, mert amióta a törzset otthagyták, Eudena nem annyira asszonya, mint inkább társa volt Ug-lominak; még vadászni is megtanult, annyira legalábbis, mint bármely asszony. Valóban nagyszerű nő volt. Párja órák hosszat feküdt zsákmányra lesve vagy csapdákon törve borzas fejét, ő pedig ott ült mellette, ragyogó szemét ráfüggesztve, és nem bosszantotta ötleteivel - mozdulatlan volt, mint akármely férfi. Csodálatos nő!

A szirtfal tetejétől nyílt, gyepes terület nyújtózott egy bükkerdőig, a bükkösön túl pedig tágas, hullámzó füves síkság kezdődött, ahonnan látni lehetett a lovakat. A bükkös-páfrányos erdő szélén voltak a nyulak föld alatti járatai is, Ug-lomi és Eudena itt feküdtek lesben dobóköveiket szorongatva, míg az aprónépség napnyugtakor előbújt szökdécselni és játszani. És míg Eudena, a Szóttlan figyelem szobra a lyukakat lesve ült, Ug-lomi szeme a magas fűvön át minduntalan azok felé a csodálatos legelésző idegenek felé tévedt.

Valami homályos módon csodálta kecsességüket és mozgásuk hajlékony könnyedségét. Figyelte, ahogy estefelé, amikor a lehanyatló nap heve múlóban volt, megélnkültek, kergetőzni kezdtek, nyihogtak, szökdeltek, sörényüket rázták, nagy ívű köröket futottak, néha oly közel, hogy a gyepes talaj dongott, mint a sűrű mennydörgés. Oly gyönyörű volt, hogy Ug-lomi erős vágyat érzett közójük állni. Néha egyikük fölhemperedett a fűben, és patáival az ég felé rugdalt, ami elég félelmes volt, és Ug-lomit sem csábította különösen.

Ahogy nézte őket, kusza képzelgések futottak át Ug-lomi elméjén, ami két nyúlnek hosszabbította meg az életét. Alvás közben aztán agya tisztábban és merészebben dolgozott - mert így volt ez akkoriban. Álmában közelükbe ment, hajítókővel harcba szállt velük, a paták ellen, ám akkor a lovak emberekké váltak, amolyan lófejű emberekké, és ilyenkor Ug-lomi hideg verítékben úszva, rémülten ébredt.

De másnap délelőtt a legelésző lovak között fölnyerített az egyik kanca. A többiek fölkapták fejüket, és látták, hogy Ug-lomi közeledik szél ellenében. Abbahagyták a legelészést, és figyelték őt. Ug-lomi azonban nem feléjük tartott, hanem átballagott a rónán, a viláért sem pillantva rájuk. Boglyas hajába három páfrányszál volt tűzve, amitől sajátságos látványt nyújtott, és roppant lassan lépegetett.

- Ez meg micsoda? - ámult el a Vezérlő, aki eszes volt, de még tapasztalatlan. - Leginkább valami állat első feléhez hasonlít. Mellső lábak, hátul meg semmi.

- A rózsaszín majmok közül való - mondta a Vén Kanca. - Egy folyami majomfajta. A síkvidéken sok van belőlük.

Ug-lomi folytatta sétaútját. A Vén Kancát leginkább az hökkentette meg, hogy mozgásának semmi látható célja nem volt.

- Bolond! - szögezte le végül a maga határozott és lakonikus módján. Újra legeléshez látott. A Vezérlő és a Másodkanca követték példáját.

- Nézzétek! Közeledik! - kiáltott a Csíkos Csikó.

Az egyik zsenge csikó nyugtalanul szökölt odébb. Ug-lomi leguggolt, és mereven figyelte a lovakat. Hamarosan megnyugodva látta, hogy sem menekülésre, sem támadásra nem gondolnak. Törni kezdte a fejét, mi legyen a következő lépés. Az öléshez nem érzett különösebb kedvet, de vele volt a baltája, és a vadászszenvedély ébredett benne. Vajon hogy lehetne elejteni ezeket a teremtményeket? Ezeket a hatalmas, gyönyörű állatokat!

Eudena, aki a páfrány rejtekéből figyelte őt aggódó csodálattal, most azt látta, hogy négykézlábra ereszkedik, és úgy halad tovább. A lovak azonban jobban túrték őt két lábon, mint négy lábúként; a Vezérlő felvágta fejét, és indulást parancsolt. Ug-lomi már azt hitte, végleg eltűnnek, de egy percnyi ügetés után nagy körben mögéje kerültek, hogy a szél feléjük vigye a szagát. Aztán, mivel egy bucka eltakarta a szemük elől, szétváltak, és élükön a Vezérlővel, csigavonalban közeledni kezdtek hozzá.

Ug-lomi éppoly kevéssé ismerte a lovak természetét, mint azok az övét. Ebben a helyzetben láthatólag neki szállt inába a bátorsága. Tudta, hogy az ilyesfajta lopakodás a dämvadat vagy bölényt támadásra ingerelné, ha mindjárt nem hagyna föl vele. Mindenesetre felugrott, és páfrány-tolldíszét kézbe kapva, gyors léptekkel Eudena felé indult.

A lány felállt, és Ug-lomi széles vigyorral jelezte, hogy remek móka volt az egész, és minden úgy zajlott, ahogy kezdettől kitervelte. Úgy látszott, ezzel a kaland véget is ért. De az ifjú tőprengő képpel járt-kelt egész nap.

Másnap ez a bolondos, fakó lény az orozzlánszerű sörényével nemhogy a legeléssel vagy a zsákmány hajsolásával törődött volna, amire a természet rendelte, megint csak ott ólalkodott a lovak körül. A Vén Kanca a néma megvetést tartotta a legcélravezetőbbnek.

- Szerintem tanulni akar tőlünk valamit - jelentette ki. - Hagyjuk!

A következő nap megint ott volt. A Vezérlő úgy vélte, hogy egyáltalán semmit se forgat a fejében. Pedig hát Ug-lomi, az első ember, akit megragadott a lovaknak az a különös varázsa, amely minket is fogva tart mindmáig, nos, ő nagyon is sok mindent forgatott a fejében. Fenntartás nélkül csodálta őket. Gyanítom, hogy volt már benne valami a sznobból, és szeretett volna közel kerülni ezekhez a gyönyörűen formált lényekhez. És ott motoszkált benne a vadász ösztöne is. Csak engednék közelebb magukhoz! De azok határt vontak úgy ötvenlépésnyire. Ha ennél jobban megközelítette őket, továbbálltak - méltóságteljesen. Talán az a mód, ahogy Andut sikerült megvakítania, keltette fel a vágyat Ug-lomiban, hogy egyiküknek a hátára ugorjon. Noha Eudena is előjött egy idő után a sűrűből, és már ketten folytatták a láthatólag ártalmatlan csellengést, nem jutottak előbbre.

Aztán egy emlékezetes napon Ug-lominak új ötlete támadt. A ló előre és lefelé néz, de soha fölfelé. Egyetlen állat se néz fölfelé - annál sokkal józanabbak. Csak ez a fantasztikus teremtmény, az ember fordítja a szemét és az eszét az ég felé. Ug-lomi nem végzett bölcseleti tanulmányokat, viszont jól megfigyelte, hogy így áll a dolog. Ezért aztán egy egész fárasztó napot töltött egy bükkfán kuporogva kinn, a nyílt rónán, miközben Eudena a fűben csellengett. A lovak rendszerint a fák árnyékába vonultak a kora délutáni hőség elől, de aznap felhős volt az ég, és nem jöttek, hiába próbálta arrafelé terelni őket Eudena is.

Két nappal később aztán Ug-lomi vágya beteljesült. Rekkenő meleg volt, a legyek egyre nagyobb rajokban szálldostak. A lovak már dél előtt abbahagyták a legelést, és az árnyékba vonultak, ahol Ug-lomi rejtőzött, és párban állva egymás mögött, a farkukkal legyezték magukat.

A Vezérlő, súlyosabb patái jogán, a legközelebb állt a bükkfa törzséhez. Aztán hirtelen zörrenés, recsenés, egy huppanás... egy éles kovakő a pofájába vág. A Vezérlő megingott, egyik térdére esett, de felállt, és eliramodott, mint a szélvész. A levegőt kavargó végtagok, doboló paták és riadt horkanások töltötték be. Ug-lomi egy lábnyira repült fel a levegőbe, visszazuhant, újra repült, gyomrát heves ütések érték, de aztán két térde között valami széleset érzett, azt megszorította. Azon kapta magát, hogy kézzel, térdel és bokával csimpaszkodva, roppant rázkódásokkal száguld a légen át - baltája ég tudja, hol maradt. „Kapaszkodj!” - súgta Ösztön-anyó, és ő kapaszkodott.

Egy csomó durva szőr csapkodott az arcába, jutott a foga közé is; a gyepe nagy iramban áramlott hátrafelé szeme előtt. Látta a Vezérlő hatalmas, sima vállait, az izmok sebesen cikáztak a bőr alatt. Érezte, hogy karjaival az állat nyakát öleli, és hogy a heves rázkódásnak, amely dobálja, határozott ritmusa van.

Aztán fatörzsek száguldottak el mellette, majd magas páfrányok között vágattak, később újra nyílt, füves síkra értek ki. Kis idő múlva kavicsos patak suhant alattuk, a paták alól apró kövek pattantak fel és repültek szerteszét. Ug-lomi gyomra felkavarodott, rosszul érzte magát, de nem olyan fából faragták, hogy holmi kényelmetlenség miatt feladja, amit elkezdett.

Szorításán nem mert lazítani, igyekezett azonban valamivel kényelmesebb helyzetbe tornáztatni magát. Elengedte a ló nyakát, és helyette a sörénybe kapaszkodott. Térdeit előrecsúsztatta, ülepét pedig kissé hátrább, a ló hátának kiszélesedő részére, és így ülő helyzetbe került. Kényes művelet volt, de sikerrel járt, most már valódi lovaglós helyzetben ült, lélegezni sem merte és elég bizonytalanul ugyan, a szörnyű rázkódás mégis enyhült kissé.

Ug-lomi szanaszét roppent gondolatai lassan újra rendeződtek. Az iram rémítő volt, a kezdeti riadalom azonban valami ujjongó érzésnek kezdett helyet adni. A levegő édesen és csodálatosan csapott az arcába, a paták ritmusa változott, megtört és újra visszatért. Most gyepe részen száguldottak, tágas tisztáson, a bükkfák jó százlépésnyire álltak mindkétfelől,

és rózsaszín virágokkal hintett, ezüstös tócsákkal tarkított, süppedős zöld szalag kígyózott közepén. Nagy messziről egy völgy kéklett elő. Ujjongó érzése fokozódott - az ember most ízlelte meg először a sebességet.

Aztán megint széles sík következett, jobbra-balra menekülő riadt rőt vadakkal, majd egy sakálpár szegődött a nyomukba, oroszlának vélve a különös kettőst. És amikor rájöttek, hogy mégsem oroszlán, pusztá kíváncsiságból tovább követték őket. A ló egyre vágatott, csak a menekülésre gondolva, nyomában a hegyes fülű sakálok, kurta vakkantásokkal kommentálva a látványt.

- Melyik öli melyiket? - kérdezte az egyik.

- A lovat ölik - felelte a másik.

A prédát követők üvöltését hallatták, amire a ló úgy reagált, ahogy a mai lovak a sarkantyúra.

Száguldottak tovább, apró tornádó a békés tájon, madarakat riasztva fel, tucatnyi gyanútlan teremtményt üzve rejtekükbe, méltatlankodó döglegyek miriádjait verve fel, önelégülten nyíló virágokat tiporva vissza a fűbe. Újra fák, aztán nagy loccsanások a patakon átgázolva, hirtelen egy nyúl pattant fel egy fűtorzsból egyenest a Vezérlő patája mellől, majd a sakálok unták meg a követésüket. Végül újra nyílt terepre értek, széles, fűvel benőtt domboldalra - egyenest arra a füves lejtőre, amely ma az epsomi tribüntől északra terül el.

A Vezérlő már rég felhagyott a heves szökdeléssel. Egyenletes ügetésre váltott, és Ug-lomi, bár összevissza volt zúzva, és fogalma se volt, mit hoznak a következő percek, elmondhatatlanul élvezte a száguldást. És most új fejlemény: a ritmus ismét megtört. A Vezérlő éles kanyart vett és megállt, mintha lecövekelték volna...

Ug-lomi feszülten várt. Sajnálta, hogy nincs nála semmi, mert a hajítókő, amit egy szíjra kötve mindig az övéen hordott, a baltával együtt elmaradt valahol. A Vezérlő oldalt vágta a fejét, így szeme és fogai láthatóvá váltak. Ug-lomi keményen megszorította lábaival a ló oldalát, és öklével a pofájába sújtott. A nagy fej alábukott, szinte a semmibe tűnt, a ló háta viszont, amelyen ült, feldobódott, ívesre púposodva. Ug-lomi egy szempillantás alatt újra csupa ösztön lett, mindent érzékelt és felfogott; lábfejjével és térdével tartotta magát, míg feje a gyeplé felé csúszott. Ujjai a sörény durva csomóiba kapaszkodtak, és ez megmentette őt. A ló domború háta most lesüppedt, és míg ő döbönt „hopp!” kiáltást hallatott, a másik irányban meredt fel. Ug-lomi azonban ezer nemzedékkel közelebb volt a majomóshöz, mint a mai emberhez; s nincs az a majom, amely nála ügyesebben kapaszkodott volna. Az oroszlán pedig számtalan nemzedéken át megtanította a lovat, hogy nem jó taktika hanyatt vágódni és a földön hemperegni. Rúgni azonban mesteri módon rúgott, és pompásan hajigálta magát a levegőbe. Öt perc alatt Ug-lomi éveket élt át. Abban biztos volt, hogy ha a földre kerül, a ló agyontapossa.

Ekkor a Vezérlő nyilván úgy döntött, hogy visszatér előbbi taktikájához, és vágtaiba fogott. Lerohant a lejtőn, se jobbra, se balra nem tért ki, és ahol lezúdultak, a tág völgyet lassan betakarták a tölgyerdők és galagonyások előőrsei. Ezek egy hirtelen mélyedést vettek körül, amelyben forrásvíz gyűlt meg, és gyomok meg bokrok szegélyezték. A talaj itt puhább volt és a fű dúsabb, jobb és bal felől is galagonyabokrok álltak, telehintve megkésett virágokkal. A bokrok egyre zártabb rendben nőttek, ostorként csapkodták és tépték az átszáguldó lovat, apró vércseppeket fakasztva belőle is és lovából is. Aztán újra nyílt terepre értek.

És ekkor következett a csodálatos kaland. A bokrok közül méltatlankodó düh üvöltése harsant, mint mikor valakit keserű sérelem ért. És utánuk csörtetve feltűnt egy hatalmas, kékesszürke alak. Ja volt, az orrszarvú, szokott dührohamaik egyikében, teljes erővel támadva, fajtája szokása szerint. Evés közben zavarták meg, és valakit, mindegy, hogy kit, ezért fel kell nyársalnia, és össze kell tipornia. Bal felől rohant rájuk, gonosz kis vörös szemével, szarvát lebecsátva, farka árbocként meredezett mögötte. Ug-lomi egy pillanatra kísértést érzett, hogy lecsússzon, és úgy kerülje ki a döfést, de íme, a paták dübörgése meggyorsult, és az orrszarvú tömzsi, rövid lábaival egyszer csak kicsúszott Ug-lomi látóteréből. Rövid idő múlva túljutottak a galagonyabozóton, s a nyílt terepen a ló újra nekiiramodott. Az üldöző döngő léptei fokozatosan elmaradtak mögöttük, és már olybá tűnt, mintha Ja sose dühödött volna fel, mintha Ja soha nem is létezett volna.

Iramuk pillanatra sem lankadt, nyargaltak tovább.

Ug-lomit ujjongás töltötte el. És abban az időben az ujjongás a gúnyos szitkozódás formáját öltötte.

- Ja, nagy orrú! - kiáltotta, óvatosan hátrakémlelve, hogy látja-e még nyomát valami üldözőnek. - Miért nem hoztad magaddal a hajítókövedet?! - És nyomatékul nagyot sújtott az öklével.

Ez nem bizonyult szerencsésnek, mert a csapás a ló füle tövét érte, és egészen váratlan lévén, a csődör megriadt, és hevesen megugrott. Ug-lomi újra igen kényelmetlen testhelyzetben találta magát. Féloldalt lógott a lovon, csak egyik karjával és térdével kapaszkodva.

A lovaglás hátralévő szakasza tisztességgel, de igen kellemetlenül telt. A kék ég látványához a legkínosabb testi gyötrelmek társultak. Végül egy tüskés bokor korbácsolta végig, és ő elengedte a lovat.

Arcával és vállával érte a talajt, majd felbukott, és egy gyors fordulattal újra nekicsapódott, most a gerince végével. Szeme előtt fényes szikrák és színes foltok kavargtak. A föld mintha ugrált volna alatta, akár a ló háta az imént. Feltápáskodva látta, hogy gyepen ül, jó hatlépésnyire a bokortól. Fűves terület nyújtózott előtte, zöldje messzebbre egyre mélyült, távolabb emberi lények látszottak, a ló pedig kecses vágásban, jobb felé kanyarodva távolodott.

Az emberek a folyó túlszárnyán voltak, egyesek még a vízben, de mind láthatólag riadt menekülésben. Egy szörny, amely hirtelen kétfelé válik, nem volt kedvükre való látvány. Egy jó darabig Ug-lomi tünődve figyelte őket. A folyókanyar, mögötte a domb a nádak és királypáfrányok között, az égnek emelkedő, karcsú füstoszlopok mind roppant ismerősnek tűntek előtte. Igen, ez Uja fiainak a táborhelye volt. Ujáé, aki elől előbb Eudenával együtt elmenekültek, és akit később meglesett a gesztenyeerdőben, és megölt az Első Baltával.

Kissé még kábultan a zuhanástól talpra állt, mire a szétszórta menekülők megfordultak és rábáméskodtak. Egyesek a távolodó lóra mutogattak, és élénken fecsegték. Ug-lomi tágra meredt szemmel, lassan megindult feléjük. A váratlan találkozás izgalmában elfeledkezett a lóról is, zúzódásairól is. Kevesebben voltak, mint rendszeren, a többiek, gondolta, biztosan elrejtöztek. Az éjszakai tűzhöz gyűjtött páfrány halma is kisebb volt. A kovakőcupacnál Vaónak kellett volna ülnie, de eszébe jutott, hogy hisz Vaót ő ölte meg. Ahogy így hirtelen rábukkant a jól ismert helyszínre, a sziklaszurdok, a medvék és Eudena egyszeriben távoli dolgokká váltak, mintha csak álmában látta volna őket.

A folyópartra érve megállt, és csak nézte a törzset. Matematikai képessége igen gyatra volt, annyit azonban megállapított, hogy kevesen vannak. A férfiak bizonyára vadászni járnak, de nőt és gyereket is kevesebbet látott a szokottnál. A hazatérő kiáltását hallatta. Neki csak Ujával és Vaóval volt háborúsága, nem a többiekkel.

- Uja gyermekei! - kiáltotta. Válaszul nevét visszhangozták, kissé bátortalanul, bizonyára érkezésének szokatlan módja miatt.

Váltottak néhány szót, aztán egy öregasszony éles hangon visította:

- Egy Oroszlán a mi urunk!

Ug-lomi értetlenül bámult. Többen is magyarázni kezdték kórusban:

- Uja visszajár! Oroszlán alakjában jön. Egy Oroszlán az urunk! Éjjel jön. Megöli, akit akar. De senki más nem ölhet meg minket, Ug-lomi, senki más nem ölhet meg!

Ug-lomi még most sem értette.

- Egy Oroszlán az urunk! Nem beszél többé a férfiakkal!

Ug-lomi állt, és bámulta őket. Neki is voltak álmai, tudta, hogy bár megölte Uját, az mégis létezik. És íme, most azt hallja, hogy Ujából Oroszlán lett.

A ráncos vénasszony, a tűzörzök feje hirtelen elfordult, és sugdosni kezdett a hozzá közel állókhoz. Roppant öreg volt, valóban, ő volt valaha Uja első asszonya, és Uja hagyta, hogy sokkal tovább éljen, mint egy asszornak illendő. Kezdetől fogva ravasz volt és furfangos. Uja tetszését is megtartotta, és így jutott mindig jó falatokhoz. És most ő volt a fő tanácsadó. Halkan beszélt, és Ug-lomi a túlpartról valami furcsa undorral figyelte ráncos, fonnyadt alakját.

- Gyere át, Ug-lomi! - kiáltotta a vénasszony.

Egy fiatal lány is fölemelte a hangját:

- Gyere hozzánk, Ug-lomi!

És mind kiáltozni kezdtek:

- Gyere át hozzánk, Ug-lomi! Gyere át!

Furcsa volt, mennyire megváltoztak mind a vénasszony kiáltására.

Ug-lomi csak állt, és nézte őket. Jólesett, hogy hívják, és a lány, aki elsőnek szólította, szép volt. De erről Eudena jutott az eszébe.

- Gyere át, Ug-lomi! - kiáltoztak tovább, és a ráncos banya éles hangja túlsüvöltötte a többiekét. Ettől a visítástól Ug-lomi újra elbizonytalanodott.

Ott állt a folyóparton - Ug, a Gondolkodó -, és gondolatai lassan alakot öltöttek. Hol egyiknél, hol másiknál állt meg, és töprengett, mitévő legyen. Ment is volna meg nem is. Hirtelen a félelem vagy inkább az óvatosság kerekedett felül benne. Nem felelt, csak megfordult, és megindult a távoli tövises bozót felé, amerről jött. Erre az egész törzs újult erővel kezdett kiáltozni. Habozott, visszafordult, aztán továbbment, újra megfordult, és még egyszer, tétova szemekkel nézte az üvöltözőket. Végül két lépést tett feléjük, de a félelem megállította. Még egyszer megtorpant, aztán megrázta a fejét, és eltűnt a galagonyásban.

Erre a nők és a gyerekek egy emberként üvöltöttek föl, és még egy utolsó, kétségbeesett erőfeszítéssel próbálták visszafordulásra bírni.

A folyó mentén alább szellő borzolta a nádist, itt ütötte föl tanyáját, újfajta étrendjével roppant elégedetten, az emberevésre rákapott vén oroszlán.

A vénasszony arrafelé fordult, és a galagonyás sűrű felé mutogatott.

- Uja! - üvöltötte. - Ott megy az ellenséged! Ott megy az ellenséged, Uja! Miért minket ragadsz el éjszakánként? Mi megpróbáltuk törbe csalni! Ott megy az ellenséged, Uja!

De az oroszlán, aki a törzsre vadászott, most épp sziesztáját élvezte. Ügyet se vetett a kiáltásra. Aznap jól ebédelt az éjszaka elragadott dundi lányból, és jóindulatú elégedettség uralkodott el rajta. Valójában fogalma sem volt róla, hogy ő Uja, és hogy Ug-lomi az ő ellensége.

Így történt tehát, hogy Ug-lomi megülte a vadlovat, aztán először hallott az oroszlánna lett Ujáról, aki átvette a törzsvezér helyét, és a törzsből lakmározott. És miközben sietett vissza a sziklaszurdokba, elméjében már nem a ló forgott, hanem az, hogy Uja még mindig él és öl, ha valaki nem végez vele. Újra és újra látta a nők és gyerekek megfogyatkozott hordáját, és hallotta kiáltásukat, hogy Uja oroszlán. Uja oroszlán!

Végül, nehogy úton érje az alkony, Ug-lomi futni kezdett.

IV. UJA, AZ OROSLÁN

Szerencséje volt a vén oroszlánnak. A törzset még némi büszkeség is eltöltötte, hogy ilyen hatalmas uruk van, bár ennél több előnyük nem származott belőle. Azon az éjjelen jött, amikor Ug-lomi megölte Uját, a Nagyeszűt, és ezért nevezték el Ujának. A vénasszony, a fő tűzőrző adta neki az Uja nevet. Egy hirtelen zápor pislákoló parázssá lohasztotta a tüzeket, s az éj sötétje ereszkedett rájuk. Ahogy ott beszélgettek, egymásra bámulva a sötétben, és eszük azon járt, milyen szörnyűségeket művel majd velük álmukban a meghalt Uja, közvetlen közelről felharsant az oroszlán visszhangzó ordítása. Aztán csend lett.

Visszafogták lélegzetüket, csak az eső kopogása hallatszott és az esőcseppek sistergése a forró hamuban. Aztán, végeérhetetlen pillanatok múlva reccsenés, elszörnyedt sikoly, mély morgás. Talpra ugrottak, üvöltöttek, visítottak, fel-alá rohagáltak, de az üszkők nem lobbantak fel, és egy perc múlva a támadó már el is vonszolta áldozatát a páfrányosba. Irk volt, Vaó bátyja.

Így jelent meg közöttük az oroszlán.

Másnap este a páfrányok még nedvesek voltak az esőtől, és a vad ismét eljött, és elragadta a vörös hajú Klikeket. Ezzel két éjszakára megelégedett. Aztán az újhald idejének sötétjében három egymás utáni éjszakán is megjelent, pedig akkor nagy tüzek égtek a táborban. Vén oroszlán volt, tompa fogú, de nagyon halk léptű és hidegvérű; a tüzeket régről ismerte; nem ezek voltak az első emberek, akiket vén koráig elfogyasztott. A harmadik éjjel a külső és a belső tüzek között hatolt be, átugrotta a kovakőhalmot, és Irk fiát, Irmet terítette le, akiben leendő vezérüket látták a törzsbeliek. Szörnyű éjszaka volt, hatalmas máglyákat lobbantottak fel száraz páfrányból, és teli torokból üvöltöztek; az oroszlán ki is ejtette Irmet a fogai közül. A tűz fényénél látták, hogy Irm talpra küzdi magát, és pár lépést fut feléjük, de az oroszlán két nagy ugrással beérte, és a földre döntötte. Irmnek vége volt.

Így tört rájuk a félelem, és a tavasz minden öröme eltűnt életükből. Már öten odavesztek a törzsből, és a következő négy éjjel három új áldozatot követelt. Lélektelenül jártak élelmet gyűjteni, senki sem tudhatta, ki lesz a következő, az asszonyok egész napja azzal telt, még a kegyencnőké is, hogy gallyakat és fakorhadékot halmozzanak fel az éjszakai tüzekhez. És a vadászok többnyire üres kézzel jöttek meg, a meleg tavaszi időben visszatért az éhség, mintha még mindig tél lenne. A törzs odébb vonult volna, ha lett volna vezérük, de nem volt, és senki sem tudta, merre kellene menniük, hogy az oroszlán ne találjon rájuk, így tehát az oroszlán meghízott, és hálát adott az égnek, hogy az ember ilyen béketűrő fajta. Két gyerek és egy ifjú pusztult el, mielőtt újra megjelent a hold, és a ráncos, vén főtűzőrző asszony álmában feltűnt Eudena és Ug-lomi meg Uja halála. Ujától rettegeve töltötte szinte egész életét, és most az oroszlántól rettegett. Hogy Ug-lomi - akit ő megszületni látott - végleg megölhette Uját, nem, az lehetetlenség! Uja még mindig ellenségét keresi!

Aztán következett be Ug-lomi furcsa visszatérése, a folyón átvágtató csodálatos állat, amely hirtelen két lényre vált szét: egy lóra és egy emberre... Aztán egy újabb jelenés, Ug-lomi feltűnése a túlparton... Igen, most már mindent értett. Uja bünteti őket, mert nem ejtették el Ug-lomit és Eudenát!

A férfiak is hazaszállingóztak az éjszaka rémségeihez, bár a nap még fenn aranylott az égen. Az Ug-lomiról szóló történettel fogadták őket. A vénasszony átment velük a folyón, és megmutatta a túlparton a tétovázó Ug-lomi lábnyomait. Szisz, a Nyomolvasó ráismert Ug-lomi nyomaira.

- Uja Ug-lomit követeli! - kiáltotta a banya a folyókanyar bal oldalán állva, vöröslő és hadonászó bronzfigura a nyugvó nap fényében. Kiáltásai különösen hangzottak, a beszéd határvidékén tévelyegtek, de értelmük ilyesmi volt: „Az oroszlánnak Eudena kell. Minden éjszaka eljön, Eudenát és Ug-lomit keresi. Nem találja őket, feldühödik és öl. Ejtsétek el Eudenát, és Ug-lomit! Eudenát, akire ő szemet vetett, és Ug-lomit, akire kimondta a halál szavát! Ejtsétek el őket!” A távoli nádas felé fordult, ahogy gyakran Ujához fordult, amíg az élt. - Nem így van, uram? - kiáltotta. És mintha csak szavára felelnének, a nádak meghajoltak egy fuvallattól.

Egészen az esti szürkületig kopácsolás hallatszott a táborban. A férfiak hegyezték kőrisdárdáikat a másnapi vadászatra. És az éjjel, még holdkelte előtt, az oroszlán eljött, és elragadta Szisz, a Nyomolvasó lányát.

Reggel még napkelte előtt Szisz, a Nyomolvasó, a surbankó Vaó-haó, aki most a kovapattintást végezte, Egyszem, Bó, Csigaevő, a két Vöröshajú, Macskabőr és Kígyó, vagyis Uja összes fiai, akik még életben voltak, felragadták kőrislándsájukat és hajítóköveiket, a medvemancs zsákokba kisebb dobóköveket raktak, és így kerekedtek fel Ug-lomi nyomán indulva, át a galagonyás sűrűn, ahol Ja, az orrszarvú és testvérei legeltek, a kopár mélyföldön át a bükkfaerdők felé.

Azon az éjen, amikor a növekvő hold lenyugodott, a tüzek nagy lánggal lobogtak, és az oroszlán békén hagyta a kuporgó asszonyokat és gyermekeket.

És másnap, mikor még a nap magasan állt, visszatértek a vadászok - Egyszem kivételével, aki szétzúzott koponyával maradt a sziklapad lábánál. (Mikor Ug-lomi aznap este visszatért a lovak utáni lopakodásából, a keselyük már nagyban lakmározta rajta.) És hozták Eudenát, tele sebekkel és zúzódásokkal, de elevenen. Azt a különös parancsot kapták ugyanis a vén szipirtótól, hogy Eudenát mindenképp élve hozzák el.

- Ő nem a mi zsákmányunk, ő Ujáé, az Oroszláné! - mondta.

Eudena kezei szíjjakkal voltak összekötözve, mintha férfi lett volna, fáradtan és roskadozva jött - szemébe hulló haja véres csomókba volt összetapadva. A férfiak körülfojták, és Csigaevő, akinek a lány adta ezt a gúnynevet, röhögve csapdosta kőrisdárdájával. Valahányszor ráhúzott, büszkén körülnézett, mintha nagy hőstettet vitt volna végbe. A többiek sűrűn tekingettek hátra, és láthatólag mindnyájan siettek, csak épp Eudena nem. Láttukra a vénasszony felvisített örömeiben.

Eudenát összekötözött kézzel kényszerítették átkelni a folyón, pedig nagy volt a sodra, és amikor megcsúszott, a vénasszony felvisített, először örömeiben, aztán rémületében, hogy meg talál fulladni. Mikor végre partra vonszolták, akárhogy ütötték, képtelen volt megállni a lábán. Hagyták hát, hogy lerogyjon a partra, s ott üljön, lábát a vízbe lógatva, maga elé bámulva, rezzenéstelen arccal. Az egész törzs lejött a táborhelyre, még a kis göndör Haha is, aki alig totyogott, és úgy bámulták Eudenát meg a vénasszonyt, mint mi bámulnánk manapság valami különös, megsebzett fenevadat és az elejtőjét.

A vénasszony letépte Uja láncát Eudena nyakáról, és magára öltötte - valaha ő viselte először. Aztán megragadta Eudena haját, és Szisz dárdáját elkapva, teljes erejéből ütlegelni kezdte. Amint kiadta dühét, közelről a lány arcába bámult. De Eudena szeme zárva volt, és arca olyan mozdulatlan, hogy a vénasszony egy pillanatra megrémült, hogy meg is halt talán. De orrcimpái megremegtek, mire a banya arcul csapta és vihogott, majd visszaadva a dárdát Szisznek, odébb ment kissé, és hadarni kezdett a maga csúfondáros módján.

A vénség több szót ismert, mint bárki a törzsben. Rémitő volt hallgatni őt. Néha összefüggés-
telen visongásokat és nyögéseket hallatott, és mély torokhangú kiáltásai néha csak árnyképei
voltak holmi gondolatnak. De azért így is tudomására hozta Eudénának, mi vár rá, hogyan
fogja az oroszlán szétmarcangolni.

- És Ug-lomi! Haha! Ug-lomit megölték?

Eudena hirtelen felnyitotta a szemét, és felült, félelem nélkül állta a vénasszony pillantását.

- Nem - tagolta lassan, mintha emlékezetében kutatna -, nem láttam, hogy Ug-lomit megölték.
Nem láttam, hogy megölték volna.

- Mondjátok meg neki! - rikoltott a banya. - Mondja meg az, aki megölte! Mondja meg, hogy
Ug-lominak vége!

És végignézett a férfiakon, és a nők meg a gyerekek is egyik férfiről a másikra pillantottak.

Senki sem felelt. A férfiak szégyenkezve sütötték le a szemüket.

- Mondjátok meg neki!

A férfiak egymásra néztek.

Eudena arca felragyogott.

- Mondjátok meg neki! - kiáltott a vénasszony. - Mondjátok meg neki, félelmetes férfiak!
Hogy öltétek meg Ug-lomit?

Az öregasszony felállt, és belevágott Eudena arcába.

- Ug-lomit nem találtuk - felelte vontatottan Szisz, a Nyomolvasó. - Aki kettőt űz, egyet sem
ejt el.

Eudena szíve nagyot dobbant, de uralkodott arcvonásain. Ennek ellenére a vénasszony gyilkos
pillantásokat lövellt feléje.

Aztán az öregasszony a férfiakat kezdte gyalázní, amiért félnek Ug-lomi után menni. Mióta
Uja meghalt, senkitől sem tartott. Úgy szidta őket, mint az apró kölyköket szokás. Azok meg
visszaszájaltak, és egymást kezdték hibáztatni. Végre Szisz, a Nyomolvasó ráfordult a
vénségre, hogy hagyjon békét nekik.

Mikor a nap már nyugovóra hajolt, fogták Eudénát, és torkukban dobogó szívvel megindultak
vele azon a csapáson, amelyet az oroszlán tört a nádason át. A férfiak mind együtt mentek.
Amint egy égerfacsoporthoz értek, az egyik fához sietősen hozzákötözték Eudénát, hogy az
oroszlán rátalálhasson, ha alkonyatkor portyára indul; azzal már iszkoltak is vissza, hogy
mielőbb a táborhely közelébe érjenek. Ott megálltak. Elsőnek Szisz torpant meg, és vissza-
nézett az égeresre. A lány feje még a táborhelyről is látszott, kis fekete üstök egy nagyobb fa
ága alatt. Ez megnyugtatta őket.

A nők és a gyerekek mind a domb tetejéről bámulták a műveletet. A vénasszony visítva hívta
az oroszlánt, hogy itt van, akit keresett, jöjjön érte, és tanácsokat adott neki, hogyan gyötörje
meg.

Eudena holtfáradt volt már, az ütlegek, a gyötrelmes út és a szomorúság szinte öntudatlanná
zsibbasztották, csak a ráváró szörnyűségektől való rettegés tartotta még eszméleténél. A nap
széles és vérvörös korongként lángolt a távoli gesztenyefák törzsei között, és az egész nyugati
tájék tűzben állt; az esti szellő meleg mozdulatlanságba bágyadt. A levegőben szúnyograjok
nyüzsögtek, a közeli folyóból időnként halak dobták fel magukat, és egy-egy cserebogár repült
el dongva a lány mellett. Szeme sarkából Eudena látta a tábor dombjának egy darabját és az

apró figurákat, akik ott állva őt bámulták. És gyöngé, de jól kivehető zajként hallotta a tűzkő ütéseit. A közelében sötétlett mozdulatlanul az oroszlán tanyája, a nádszegte sűrű.

A tűzkő hangja elhalt. Eudena nyugatra pillantva látta, hogy a nap már alámerült, és odafönt egyre fényesebben láthatóvá lett a növekvő hold. Az oroszlántanya felé lesett, alakokat vélt látni a nádasban, s ettől vonaglani kezdett, vonaglott, sírt, és Ug-lomit szolongatta.

De Ug-lomi messze volt. Látva a vonagló lány feje rángását, a táborbeliek visítózni kezdtek a dombon, így aztán Eudena lecsillapodott, és mozdulatlan maradt. Aztán jöttek a denevérek, majd nyugati kék rejtékéből egy csillag bújt elő. Eudena megszólította, de halkán, mert félt az oroszlántól. A lassan mélyülő alkonyatban a sűrű mozdulatlan maradt.

Így kúszott a sötétség a lányra, de a hold kifényesedett, és az árnyékok, amelyek nemrég a dombig nyúltak meg, majd a beálló estével elenyésztek, most kurtán és sötéten tértek vissza. És a nádak és égerfák alkotta sűrűben, ahol az oroszlán tanyázott, összegyülekeztek az árnyak, s időről időre moccan valami. De semmi sem bújt elő onnan a sötétség beálltaig.

Most a táborhely felé kémlelt, és látta, hogy füstösörösen csapnak fel a tüzek, és férfiak, nők járkálnak körülöttük. Másfelől, a folyón túl fehér köd emelkedett. És nagy messziről rókák nyöszörgése és egy hiéna vonítása hallatszott.

Mind e megfigyelések közt a sajjó várakozás szakadécai tátongtak. Hosszú idő után egy állat tocsogott a vízben, mintha az oroszlántanyán túli gázlónál akarna átkelni rajta, de hogy miféle állat, azt nem tudta kivenni. A messzi ivótócsáktól odahallatszott a dagonyázó elefántok neszezése - egyébként csönd volt az éjszakában.

A földet most fehér tükröződések és áthatolhatatlan árnyak egyhangú mintázata foltozta a kék ég alatt. Az ezüst hold tányérját a gesztenyefacsúcsok csipkézték ki finoman, és az árnyékos keleti hegy mögött sokasodni kezdtek a csillagok. A domb tüzei élénkörösen világítottak már, előttük fekete figurák álltak várakozón. Egy sikoltásra vártak. Most már nem várathat sokáig magára...

Az éj mintha hirtelen mozgással telt volna meg. A lány visszafojtotta a lélegzetét. Árnyak vonultak el - egy, kettő, három - nesztelenül lopakodva... sakálok.

Aztán újabb hosszú várakozás.

Aztán, sokkal valóságosabban, mint az eddigi hangokból szőtt képzelgése, valami rezzent a sűrűben. Majd erőteljes mozgás. Egy csattanás. Súlyos nádreccsenések egyszer, kétszer, háromszor, utána ismét csend lett, csak valami ütemes suhogás hallatszott. Majd mély, reszkető morgás, és újra beállt a csend. Kitartó, néma csend - sose szakad vége már? Eudena lélegezni sem mert, ajkába harapott, hogy sikolyát visszatartsa. Ismét valami csörtetve közelgett az aljnövényzetben. Önkéntelenül felsikoltott. Nem is hallotta a túlpartról felharsanó diadalmas üvöltést.

Abban a pillanatban újra erőteljes mozgás támadt a sűrűben. A nyugvó hold fényében látta, hogy a fű hullámozik, és az égerfák meginognak. Hevesen megvonaglott - utolsó vonaglása ez! De semmi sem közeledett feléje. Tucatnyi szörnyet vélt látni fel-alá csörtetve a szűk tisztáson, de percek múlva minden elnyugodott. A hold alámerült a messzi gesztenyés mögé, és beállt az éji sötét.

Ekkor furcsa hang hallatszott, szaggatott lihegés, előbb heves, majd bágyadó. Újra csend, aztán homályos neszek és egy állat röffenése.

Majd megint beállt a csend. Messze keleten elefánt trombitált, az erdőből acsargás és vonítás hangzott, de elhalt ez is.

Időközben újra kisütött a hold a hegyerinc fatörzsei közül, két vastag fény- és egy sötét árnypázmát terítve végig a nádason. Majd egyenletes zizegés, egy loccsanás, és a nádszálak közt rés nyílt. A nyílás egyre szélesebbre tágult... eljött a vég!

Eudena szemét kimeresztve fürkészte a valamit, ami előjött a nádasból. Egy pillanatra hatalmas fejet és állkapcsot vélt látni, amire számított, de a valami összezsugorodott és átalakult. Sötét volt és alacsony, hangot nem adott, és már látszott, hogy nem az oroszlán. Hirtelen megállt - minden mozdulatlanságba dermedt. Eudena a sötétbe meredt. Hatalmas békát vélt látni, két végtagot és egy meghajló testet; feje erre-arra fordult az árnyakat keresve.

Most megmozdult, nehézkesen kúszott, apró szökellésekkel, és fel-felnyögött.

A hirtelen örömtől meglódult a vér a lány ereiben.

- *Ug-lomi!* - suttozta.

A kúszó alak megállt.

- *Eudena!* - felelt halkan, hangjában fájdalommal, és az égerfák közé kémlelt.

Újra meglódult, és a nádak közül kijutott a holdfényre. Egész testét sötét foltok borították. Láthatóan vonszolta a lábát, és egyik kezében a baltát, az Első Baltát szorongatta. A következő pillanatban négykézlábra kúszkodta fel magát, és a lányhoz botorkált.

- Az oroszlán! - súgta az ujjongás és rettegés különös keverékével. - Hó! Oroszlánt öltem! A saját kezemmel! Úgy, ahogy a nagy medvét megöltem!

Szavai nyomatékául egy mozdulatot tett, hozzá bágyadt kiáltást hallatott, és egy időre mozdulatlaná vált.

- Szabadíts ki! - suttozta Eudena.

Ug-lomi nem felelt, de az éger törzsébe fogózva, kúszó helyzetéből felkapaszkodott, és a baltája éles felével csapkodni kezdte a szíjakat. A lány jól hallotta, hogy minden ütésre felszisszen. A mellét és karját lekötő szíjak megoldódtak, s a férfi karja ekkor lehanyatlott. Mellével a lány vállának dőlt, lecsúszott és mozdulatlanul fekvé maradt a lábánál.

Most már azonban könnyű volt a szabadulás. Eudena sietősen kibújt az utolsó hurokból, és ellépett a fától. Forgott körülötte a világ, utolsó tudatos mozdulatával párja felé lépett. Megtántorodott és elzuhant. Keze Ug-lomi combjára hullt. Ez lágy és nedves volt, és puhán engedett a nyomásnak; a férfi feljajdult az érintésre, megvonaglott, majd újra mozdulatlanul feküdt.

Kisvártatva sötét, kutyaszerű alak lopózott elő a nádasból. Megmeredt, szimatolt, egy darabig tétovázott, végül megfordult, és újra eltűnt az árnyak között.

Sokáig heverték ott mozdulatlanul a lenyugvó hold fényében. A kis nádas árnyéka lassan, ahogy a hold egyre lejjebb süppedt, feléjük kúszott. Előbb lábukat borította be, és Ug-lomi olyan volt, mint egy ezüst mellszobor. Aztán a nyakáig lopózott, majd az arcára, és végül a sötétség teljesen benyelte őket.

Az árny megtelt ösztönös rezzenésekkel. Lábak kopogó nesze, halk morgás - és egy zuhanó ütés.

A nők és gyerekek le sem hunyták a szemüket aznap éjjel, amíg meg nem hallották Eudena sikolyát. A kimerült férfiak azonban ültükben elbóbiskoltak. A sikolyt meghallva most már mind biztonságban érezték magukat, és igyekeztek a tűzhöz legközelebb eső helyeket elfoglalni. A vénasszony diadalmas, rekedt nevetéssel fogadta a sikolyt, és újra felröhögött, amikor Szi, Eudena kis barátnője szipogni kezdett. Amint a hajnal beköszöntött, már mind talpon voltak, és az égerest kémlelték. Eudena feje nem volt látható. Megkönnyebbült örömmel töltötte el őket, hogy íme, Uja ki van engesztelve. De a férfiak agyára sötét árny terült, ha Ug-lomira gondoltak. Tudták, mi a bosszú, hisz a bosszú a világ legősibb dolgai közül való, de nem gondoltak menekülésre.

Hirtelen egy hiéna tört ki a sűrűből, és átügetett a nádason. Orra és mancsai vértől vöröslöttek. Erre a látványra a férfiak felkapták hajítóköveiket, és feléje rohantak, mert nincs még egy olyan szánalmasan gyáva állat, mint nappal a hiéna. Mind gyűlölték a hiénát, mert gyerekekre vadászott, és megmarta azokat, akik éjjel a tűztől távolabb aludtak. Macskabőr ügyes és erős dobásával oldalba is találta a dögöt, és az egész törzs diadalmas üvöltéssel fogadta a látványt.

Lármájukra az oroszlántanyáról nagy szárnyzuhogással három fehér fejű dögkeselyű emelkedett fel, lustán köröztek, majd a tanya fölé nyúló égerágakra telepedtek.

- Urunk portyára indult! - kiáltott a banya a madarakra mutatva. - Most a keselyűk lakmároznak Eudena maradékán.

A madarak elüldögéltek egy darabig, majd egymás után visszaereszkedtek az oroszlántanyára.

Ekkor a keleti erdők felett, az egész világot életre és színekre gyújtva, harsány fenségével áradt szét a kelő nap fénye. A gyerekek felujjongtak a látványra, tapsikoltak, és lerohantak a folyóra. Csak a kis Szi maradt hátra, és töprengve bámulta az égerfákat, ahol tegnap este még Eudenát látta.

De Uja, a vén oroszlán nem indult portyára, ott maradt a tanyáján, mozdulatlanul terült el, kissé egyik oldalára dőlve. Nem a vackán feküdt, hanem jóval odébb, a letiport fűben. Egyik szeme alatt apró seb, az első balta aprócska harapása. A talaj a melle alatt széles csikokban vörös, a mellében egy kis lyuk, amelyet Ug-lomi dárdája ütött. Oldalán és nyakán kikezdték már a keselyűk.

Ug-lomi már a mancsa alatt feküdt, amikor találomra a mellébe döfött. Minden maradék erejét összeszedve ütötte belé a lándzsát, egyenest az óriás állat szívébe, így ért véget a vén oroszlánnak, Uja Vezér második megtestesülésének az uralma.

A tábor dombján serény készülődés zajlott, dárdákat hegyeztek, hajítóköveket éleztek. Senki se ejtette ki Ug-lomi nevét, nehogy megjelenjék. A férfiak együtt készültek útra, az egynapos vagy még hosszabb vadászatra, szoros egységben. Ug-lomit készültek elejteni, nehogy ő jöjjön bosszút állni rajtuk.

De Ug-lomi némán és élettelenül feküdt nem messze az oroszlántanyától, mellette Eudena guggolt, és az oroszlán véréből vöröslő kőrisdárdát szorongatta.

V. HARC AZ OROSZLÁNTANYÁN

Ug-lomi mozdulatlanul hevert, hátát egy égerfának támasztva, combja egyetlen véres hústömeg, nézni is iszonyú. Civilizált ember nem maradt volna életben így szétmarcangolva, de Eudena töviseket keresett, összetűzte velük a sebeket, és éjjel-nappal mellette guggolt, hogy egy sáslegyezővel elűzze a legyeket, éjszaka pedig a sakálokat riasztotta el, az első baltát rázva feléjük. S Ug-lomi állapota javulni kezdett. Nyár dereka volt, eső nem esett. Az első két nap, amíg nyílt sebekkel feküdt, alig ettek valamit. Mélyen fekvő rejtekük környékén nem voltak ehető gyökerek, se apróvadak, és a folyó a maga vízcicsigáival és halaival jó száz lépésre, a nyílt terepre esett. Eudena nappal nem mert elkóborolni, rettegve a törzstől, fivéreitől és nővéreitől, éjszaka meg a ragadozóktól féltette párját is, magát is. Így aztán a keselyűkkel osztoztak az oroszlándögön. Volt a közelben egy kis erecske, Eudena onnan hozott vizet a tenyerében bőséggel a sebesültnek.

Ug-lomi rejtekét a törzstől jól eltakarta a sűrű égeres, és szinte kerítésként fogta körül a káka és a magasra nőtt nád. A megölt oroszlán a hajdani vackától vagy ötvenlépésnyire feküdt, letiport nádak között. A keselyűk egymás közt marakodtak a legízesebb falatokért, és távol tartották a sakálokat. Nemsokára méh nagyságú legyek felhői ereszkedtek a dögre, Ug-lomiig elhallatszott a dongásuk. Mire az ifjú sebei hegedni kezdtek - és nem is telt bele sok nap -, az oroszlánnak már csak szétszórt csontjai fehérlettek.

Ug-lomi a napokat mozdulatlanul ülve töltötte, üres tekintettel meredve maga elé, néha a lovakról, medvékről meg oroszlánokról mormolt valamit, máskor órákon át a földet csapkodta az első baltával, és a törzsbelieket szolongatta - láthatólag nem félt megidézni őket. Legfőképp azonban aludt, s alig voltak álmai a nagy vérveszteség és a gyatra táplálkozás miatt. A kurta nyári éjszakákat mindketten átvirrasztották. A sötétben nappal sose látott lények motoztak körülöttük. Néhány éjszakára a hiénák elmaradtak, de aztán egy holdtalan éjen tucatnyian jöttek, és nagy verekezésbe fogtak az oroszlán maradványaiért. Kurrogó, hörgő hangok káosza volt az éjszaka, és Eudena meg Ug-lomi jól hallották, hogy ropognak a csontok a fogaik közt. De mert tudták, hogy a hiéna nem mer megtámadni eleven teremtményt, amely ébren van, nem aggódtak különösebben.

Nappal Eudena többször végigment a csapáson, amit még az oroszlán tört a nádasban, és egy kanyaron túljutva bekúszott a sűrűbe, és a törzset kémlelte. Többnyire az égerfák között lapult, ahová kikötötték, hogy feláldozzák az oroszlánnak. Onnan megfigyelhette a dombon, a tűz körül sürgő apró, de tisztán kivehető alakokat, ahogy azon az éjszakán is látta őket. De Ug-lominak nemigen beszélte el, amit ott látott, mert félt, hogy nevük említésével odaidézi őket. Azokban az időkben úgy hitték ugyanis, hogy akinek a nevét kimondják, az megjelenik.

Látta, hogy a rákövetkező nap, amikor Ug-lomi megölte az oroszlánt, a férfiak dárdákat és hajítóköveket készítenek, és útra kelnek, hogy elejtsék őt, otthagya a nőket és a gyerekeket a dombon. Ahogy libasorban megindultak a hegyek felé, az élen Szisszel, a Nyomolvasóval, aligha sejtették, mily közel van, akit keresnek. Látta, hogy a férfiak távozása után a nők és a gyerekek páfrányt és gallyakat gyűjtenek az éjszakai tüzekhez, a fiúk és a lányok pedig futkároznak és játszanak. De a vénasszony láttára elfogta a félsz. Dél felé, mikor a többiek a folyónál voltak a kanyarultnál, a szipirtyó a domb innerső oldalára ment, és a görnyedt, barna alak heves hadonászásba kezdett, Eudena alig merte hinni, hogy nem vette észre őt. Lapult, mint nyúl a vackán, s fénylő szeme a hajlott hátú boszorkányra tapadt, de végül földeregett benne, hogy a vénség az oroszlánhoz imádkozik - az oroszlánhoz, akit Ug-lomi megölt.

Másnap a vadászok fáradtan tértek meg, egy őzgidát hoztak, és Eudena irigyen leste lakmározásukat. És akkor valami furcsa történt. Láta, sőt tisztán hallotta, hogy a vénasszony visítani kezd, és hadonászva feléje mutogat. Megriadt, és mint egy kígyó kúszott odébb, kívül a látókörükön. De a kíváncsiság hamarosan fölülkerekedett benne, és visszalopakodott kémlelőhelyére, és a szíve majd megállt attól, amit látott: a férfiak, dárdájukat rázva, mind feléje indultak a dombról.

Nem mert mozdulni, nehogy a mozgása árulja el; amennyire csak tudott, a földre lapult. A nap már alacsonyan állt, és aranyló fénye a férfiak szemébe sütött. Láta, hogy egy nagy, vörös húsdarabot hoznak kőrisfa botra tűzve. Aztán megálltak.

- Tovább! - süvített a vénasszony.

Macskabőr morgott valamit, és jöttek tovább, a naptól káprázó szemükkel a sűrűt fürkészve.

- Ide - mondta Szisz.

A férfiak a kőrisfa karót a rátűzött hússal a földbe állították.

- Uja! - kiáltott Szisz. - Íme, az adagod! És Ug-lomit megöltük. Igazán megöltük Ug-lomit. Ma megöltük, és holnap elhozzuk neked a testét!

A többiek megismételték szavait.

Egymásra néztek, majd maguk mögé, és félig megfordulva visszaindultak. Egy darabig a sűrű felé oldalozva mentek, aztán a domb felé fordulva meggyorsították lépteiket, de többször visszanéztek a válluk fölött; végül már loholtak, valóságos futóverseny alakult ki, amíg a dombhoz értek. Elsőként Szisz, aki leghátul szaladt, lassította meg lépteit.

A nap lenyugodott, jött az estszürkület, a tüzek vörösen izzottak a távoli gesztenyefák ködlő kékje előtt, és vidám hangok töltötték be a dombot. Eudena még mindig alig moccant, szeme a domb és a kítűzött hús között járt ide-oda. Éhes volt, de félt. Végül visszakúszott Ug-lomihoz.

Közeledése neszeire Ug-lomi felpillantott. Arcát árnyék borította.

- Hoztál valamit enni? - kérdezte.

A lány azt mondta, nem talált semmit, de újra keresni indul, és az oroszláncsapáson visszalopózott oda, ahonnan a dombot láthatta, nem tudta azonban rászánni magát, hogy a húst elvigye. Valami állati ösztönnel csapdát gyanított. Nyomorultul érezte magát.

Végül Ug-lomihoz kúszott, és hallotta, hogy mocoog és nyögdéssel. Erre megint visszatért leshelyéhez. Ekkor megpillantott valamit a karó mellett, és ahogy szemét méregette, felismerte: sakál volt. Hirtelen dühében felbátorodott, felugorva kiáltott egyet, és az áldozati ajándékhoz rohant. Felbukott, és már csak az elrohanó sakál morgását hallotta.

Mire feltápáskodott, látta, hogy a karó csupaszon hever a földön, a hús eltűnt róla. Visszament, hogy éhen töltse az éjt Ug-lomival; párja dühös volt, hogy nem hozott semmi ennivalót neki, de ő nem beszélt a történekről.

Két nap telt el, és már közel álltak az éhhalálhoz, amikor a törzs elejtett egy lovat. A múltkori ceremónia most megismétlődött, és egy jókora lócombdarabot hagytak a kőrisfa karón. Ezúttal Eudena nem habozott.

Kézzelel-lábbal és szavakkal próbálta Ug-lominak elmagyarázni, mi történt, de az a hús javát befalta, mire végre megértette; akkor aztán széles mosolyra derült az ábrázata.

- Én vagyok Uja! - mondta. - Én vagyok az Oroszlán. Én vagyok a Nagy Barlangi Medve, én, aki csak Ug-lomi voltam! Én vagyok Vaó, a Nagyeszű! Úgy is illik, hogy etessenek, mert hamarosan megölöm mindet!

Eudenának nagy kő esett le a szívéről, párjával együtt nevetett, és boldogan látott neki, amit az meghagyott a ló húsából.

Aznap éjszaka Ug-lomi álmot látott, és másnap szólt Eudenának, hogy hozza el neki az oroszlán fogait és karmait - már amit még találni belőlük -, és hogy hasítson neki egy égerfa husángot. Akkor nagy ügyességgel úgy illesztette be a fogakat meg a karmokat a husángba, hogy hegygel kifelé álljanak. Sokáig vesződött a munkával, és míg a fogakat a baltával beverte, kettőnek is kicsorbította a hegyét. Dühében az egészet elhajította, de aztán utána vonszolta magát, és végül befejezte a művét: újfajta bunkó lett, fogakkal kiverve. Aznap este is jót lakmározta mind a ketten, mert a törzs új ajándékokkal áldozott az oroszlánnak.

Amióta Ug-lomi elkészítette a bunkót, sok nap telt el, több, mint a kéz ujjai, több, mint ameddig akkoriban számolni tudtak. Már három napja nem kaptak húst, ekkor történt, hogy Eudena alvó párját otthagya, leshelyére ment. Jött a vénasszony, és szokott hadonászásával imádkozni kezdett. Amíg ott hadonászott, felbukkant a dombról Eudena kis barátnője, Szi meg egy másik kislány, Szisz első asszonyának a lánya, és látva a rozoga vénség hókuszpókuszeit, utánozni kezdték. Eudena jót mulatott ezen, de a vénasszony hirtelen a lányok felé fordult és észrevette. Egy pillanatig mindhárman mozdulatlan álltak, majd az öreg dühös üvöltéssel feléjük rohant, és mindnyájan eltűntek a domb mögött.

Kisvártatva a gyermekek újra feltűntek a domb vállánál a páfrányosban. A kis Szi rohant elől, nagyon fürgé kislány volt, s a másik kislány visítva loholt utána, sarkában a vénasszonnyal. A domb tetején megjelent Szisz is egy csontot rágva, és mögötte, tiszteletteljes távolságot tartva Bó és Macskabőr, ugyancsak jókora falatot majszolva, és hangosan hahotáztak a vénasszony dühösködését látva. Egy ijedt kiáltás, a vénség beérte a kisebbik lányt, és csépelni kezdte a visítózó gyereket, kellemes ebéd utáni szórakozást nyújtva a férfiaknak. Szi még futott egy darabig, aztán félelem és kíváncsiság közt ingadozva megállt.

Hanem ekkor előrohant a kislány anyja, lihegve, lobogó sörénnyel, egy követ markolva, és a vénasszony vicsorgó vadmacskaként feléje fordult. Ő volt a tűzörzök feje, és hajlott kora ellenére felért akármelyik asszonnyal, de még mielőtt bármit tehetett volna, Szisz is ráüvöltött. Erre kitört a hangzavar. Újabb boglyas fejek tűntek fel. A jelek szerint az egész törzs itthon volt, és lakomát ült. A vénasszony azonban nem merte már a dühét kitölteni a gyereken, akit Szisz pártfogásába vett.

Mindenki lármázott és gyalázkodott - még a kis Szi is. A vénasszony egy szempillantás alatt elengedte az addig fogva tartott gyereket, és Szi után vetette magát, akinek nem volt pártfogója. Szi csak akkor döbbsent a veszélyre, amikor már egészen közel volt hozzá, és halk, rémült sikollyal vaktában rohanni kezdett, amerre látott, egyenest az oroszlántanya felé. Mikor végre észrevette, merre tart, oldalt tért a nádasba.

Hanem a vénség bámulatos asszony volt, milyen gonosz, olyan fürgé, és végül lobogó hajánál fogva elkapta a kislányt, alig harminclépésnyire Eudenától. Most már az egész törzs lefutott a dombról, nagy kiáltozással és hahotával, kíváncsian a mulatságra.

Ekkor valami fölrezzent Eudenában, valami, amit még sose érzett. Félelmét feledve és csak a kis Szire gondolva felugrott rejtekéből, és előrerohant. A vénasszony nem látta, mert teljes dühével és minden erejéből a kicsit pofozta éppen, csak azt érezte, hogy valami súlyos és kemény vágódik az arcába. Fölhemperedett, és ekkor meglátta Eudenát, ahogy égő szemmel és arccal közte meg a kis Szi között állt. Felsivított döbbenetében és rémületében, a kis Szi

pedig, nem értve, mi történt, a szájátva bámuló törzsbeliek felé indult. Azok közben egészen közel húzódtak, mert Eudena látványa teljesen kiüzte fejükből az oroszlántól való, már amúgy is oszladozó félelmüket.

Eudena egy szempillantás alatt otthagyta a meghökkent vénasszonyt, és beérte a kislányt.

- Szi! - kiáltotta. - Kis Szi!

Karjába kapta, összekarmolt arcát a magáéhoz szorította, és sarkon fordulva tanyája, a vén oroszlán egykori rejtekhelye felé iramodott. A vénasszony a derekáig érő nád közt állva eszeveszett dühét és ocsmány szitkait okádta utána, de nem merte útját állni; és Eudena az ösvény hajlatáról visszanézve látta, hogy a férfiak egymásnak kiáltoznak, és Szisz megindul az oroszláncsapáson.

Eudena megállás nélkül loholt végig a nádasba vágott szűk úton az árnyékos helyig, ahol Ug-lomi ült gyógyuló combjával, és a nagy kiáltozástól felriadva éppen szemét dörzsölte. Eudena a kislánnyal az ölében hozzá rohant, és torkában dobogó szívvel kiáltotta:

- Ug-lomi! Jön a törzs!

Ug-lomi bamba döbbenettel bámult rá és Szire.

Eudena, egyik karján még mindig a kislányt szorongatva, a domb felé mutatott, és szegényes szókészletével igyekezett elmagyarázni a helyzetet. Már hallható volt a férfiak közeledése. A jelek szerint megtorpantak a nádasban. Eudena letette a kislányt, az oroszlánfogas bunkót párja kezébe nyomta, ő pedig a három lépéssel odébb heverő kőbaltát kapta fel.

- Hah! - kiáltott Ug-lomi meglóbálva bunkóját, és hirtelen felfogva a dolgokat, oldalt fordult, és megpróbált talpra erőlködni.

Elég nehézkesen állt meg a lábán. Egyik kezével a fának dőlt, a sebesült lábát óvatosan, csak lábujjai hegyével támasztotta meg a talajon, másik kezével új bunkóját szorította. Gyógyuló sebére nézett; a nádas hirtelen megzibbzott, elnémult, majd újra suhogni kezdett; óvatosan lépegetve a csapáson, mélyen meggörnyedve és tűzben edzett hegyű kőrifa botját szorongatva Szisz tűnt fel. Hirtelen megdermedt, és tekintete találkozott Ug-lomiéval.

Ug-lomi megfélemlítve sebesült lábáról, szilárdan megállt mindkét lábán. Valami nedveséget érzett. Lepillantva látta, hogy a gyógyuló seb széléből vér szivárog. Tenyerét odadörzsölte, hogy biztonságosabb legyen fogása a bunkó nyelén, és újra Sziszre meredt.

- Hú! - kiáltotta és előrerontott, Szisz pedig, még mindig meggörnyedve és ellenfele mozdulatait figyelve, villámgyorsan döfött a bottal. Az belehasított Ug-lomi védekezően feltartott bal karjába, de válaszként lesújtott a bunkó, és Szisz már fel se foghatta, mi érte. Letaglózott ökörként zuhant Ug-lomi lábaihoz.

Bó értetlenül bámult. Kétfelől megnyugtató fedezéknek tudta a nádast, és úgy számított, hogy Szisz áttörhetetlen sáncként áll közte és a veszély között. Csigaevő, aki közvetlen mögötte lopkodott, igazán biztonságban érezhette magát.

Bónak az volt a terve, hogy meghúzza magát, és Sziszt engedi előre győzni vagy elesni. Ez volt az ő helye mint második férfinak. Látta, hogy a dárda nyele, amelyet Szisz vitt, elugrik előle, aztán egy tompa puffanás, a széles hát előrezuhan, ő pedig egyenest Ug-lomi arcába mered elterült vezére teste fölött. Bó úgy érezte, hogy szíve kiugrik a melléből. Egyik kezében hajítókövet tartott, a másikban egy kőrifa dárdát. A pillanatnyi habozás, hogy melyiket használja, élete utolsó pillanata lett.

Csigaevőnek több lélekjelenléte volt, ráadásul Bó nem zuhant előre, mint az imént Szisz, hanem a bunkótól bezúzott fejjel térdre esett. Csigaevő sebesen és pontosan röpítette ki dárdáját, úgyhogy az Ug-lomi vállizmaiba fúródott, majd nagy kiáltással hajítókövet is rázúdította. Az újabb bunkócsapás célt tévesztett, és csak a nád zizzent, meg tőle. Eudena látta, hogy párja sántikálva hátrál ki a szűk csapásról a tisztás felé, megbotolva Szisz hullájában, s vállából egy lábnyi dárdanyél áll ki. És ekkor Csigaevő, akinek a lány adta ezt a gúnynevet, a legnagyobb és legutolsó sérelmét szenvedte el Eudenától, amint diadalmas képpel kiment a nádasból, dárdája után. A lány ugyanis sebesen meglendítette az első baltát, és egyenest halántékon találta őt; Szisz testére zuhant Ug-lomi lábainál.

Mielőtt Ug-lomi talpra állhatott volna, a két Vöröshajú rontott elő a nádasból, és Kígyó alig maradt el mögöttük. Az egyiknek Eudena a nyakára sújtott; áldozata ugyan nem terült le, de megtántorodva ő kapta azt a csapást is, amelyet bátyja Ug-lomi fejének szánt. Ug-lomi elengedte bunkóját, és támadóját csípőjénél megragadva oldalra hajította, hogy az széttárt karokkal terült el a fűben, majd újra felragadta a bunkót. A férfi, akit Eudena nyakon sújtott, megtántorodva a lány felé dőft a dárdájával, de az önkéntelen félreugorva elkerülte a szúrást. A Vöröshajú, félig oldalt fordulva, egy pillanatig habozott, melyikükre rontson, s riadt kiáltással vette észre, hogy Ug-lomi mellette áll. A bunkó a torkán találta, és harmadik áldozatként a földre küldte. Ug-lomi száját kiáltás hagyta el - nem szavak, hanem a diadal üvöltése.

A másik Vöröshajú hat lépéssel odébb ért földet, fején egy, a hajánál vörösebb csík sötétlett. Éppen tápázkodott. Eudena ösztönösen érezte, hogy nem engedheti talpra állni. Feléje hajította a baltát, de elhibázta. A férfi most arcélét mutatta, majd a kis Szit nagy ívben megerülve, a nádas felé rohant. Eudena egy villanásra látta, hogy Kígyó, az ösvény torkolatában állva, sarkon fordul. Látta, hogy a bunkó utána repül, majd felbukkant Ug-lomi, a gyapjas hajából és válla sebéből folyó vértől vörösen, és a menekülőket üldözve már el is tűnt a nád közt. Aztán hallotta még, hogy Kígyó fölsikolt, mint egy asszony.

Elrohant Szi mellett, oda, ahol a baltája nyele kiállt egy páfránycsomóból, és megfordulva látta, hogy egyedül áll ott lihegve, három mozdulatlan test között. Üvöltések és sikolyok töltötték be a levegőt. Egy pillanatra émelygés és szédület környékezte, mert elképzelte, hogy Ug-lomit megölték a nádas csapásán, és tagolatlan kiáltást hallatva átugrott Bó tetemén, és utánuk rohant. Kígyó lába keresztben feküdt az ösvényen, feje a nád között. Rohant tovább, amíg egy kanyar után az égeres tisztásra jutott. Onnan vette szemügyre mindazokat, akik megmaradtak a törzsből, viharüzte száraz levelekként, szétszórva szállingóztak vissza a dombra. Ug-lomi Macskabőr sarkában loholt.

De Macskabőr fűrge lábú volt, és egerutat nyert, hasonlóképp Vaó-haó, amikor Ug-lomi az ő nyomába eredt; messze a dombon túlig üldözte őt, aztán feladta. Megszállva tartotta eddig a harci düh, és a vállába fúródott fa úgy égette, mint a parázs. Látva, hogy párját már nem fenyegeti veszély, Eudena zihálva megállt, és figyelte, hogyan tűnnek el a fűrge alakok a domb mögött. Hamarosan megint egyedül volt.

Mindez szinte pillanatok alatt zajlott le. Tűz Bátyó füstje éppoly lassan és egyenletesen szállt fel a táborhelyről, mint tíz perccel korábban, amikor a vénasszony ott állt, és imádkozni kezdett az oroszlánhoz.

Hosszú időnek érezte, mire Ug-lomi újra feltűnt a dombon, és zihálva, de diadalmasan lejött hozzá. A lány szemébe hullt hajjal és kipirult arccal állt, a véres baltát szorítva, ott, ahol a törzs kikötötte őt áldozatul az oroszlánnak.

- Hú! - kiáltott Ug-lomi meglátva őt, ragyogó mosolya a harcostársnak szólt, és megcsóválta bunkóját, amelyre véres hajcsomók tapadtak; diadalmas arca láttán a lányban fölengedett kissé a nagy feszültség, és örömteli zokogásban tört ki.

Ug-lomi érthetetlen szorítást érzett a mellében könnyei láttán, de csak még harsányabb hűt kiáltott, és megrázta a baltát, kelet és nyugat felé. Aztán férfi módra intett a lánynak, hogy kövesse, és sarkon fordulva, bunkóját lengetve megindult a táborhely felé, mintha sose hagyta volna el a törzset; Eudena pedig felhagyott a sírással, és fűrgén utána eredt, ahogy az egy asszonyhoz illik.

Ug-lomi és Eudena tehát visszatért a táborhelyre, ahonnan sok-sok nappal korábban elmenekültek Uja arca elől. A tűz közelében ott hevert egy félig felfalt szarvas, éppúgy, mint hajdan, amikor Ug-lomi még nem volt férfi és Eudena asszony, így hát Ug-lomi leült, és evéshez látott. Eudena férfi módra telepedett mellé, a törzsbeliek pedig biztos búvóhelyükről figyelték őket. Kisvártatva feltűnt az egyik idősebb lány, karján hozva a kis Szit, és Eudena, nevéükön szólítva őket, egy-egy falatot kínált nekik. De a nagylány félt, nem mert odajönni, hiába nyújtogatta Szi a karját Eudena felé.

Ug-lomi hatalmasan befalatozott, aztán még ültében bóbiskolt egy darabig, majd ledőlt aludni; a többiek pedig előmerészkedtek búvóhelyükről, és közelebb húzódtak. És amikor Ug-lomi felébredt, eltekintve attól, hogy egyetlen férfit se lehetett látni, minden olyan volt, mintha sose jártak volna távol a törzstől.

Mármost furcsa, de így igaz: a harc hevében Ug-lomi teljesen megfeledezett róla, hogy sánta, és akkor nem is volt sánta, de amint kipihente magát - lám csak -, újra sánta lett, és az is maradt napjai végéig.

Macskabőr, az életben maradt Vöröshajú meg Vaó-haó, aki apja halála óta a köveket pattintgatta, elmenekült Ug-lomi elől, és senki se tudta, hol rejtőznek. Két nap múlva azonban megjelentek, és leguggoltak jó messze a dombtól, a gesztenyefák közti páfrányosban, és onnan leskelődtek. Ug-lomi harci dühe elpárolgott, felállt, hogy feléjük induljon, de aztán mégsem ment, és napnyugtakor a guggolók eltűntek. Aznap egyébként rátaláltak a vénasszony tetemére is a páfrányosban, ahol Ug-lomi Vaó-haó üldözése közben rábukkant és leütötte. Holtan még csúfabb volt, de teste épségben maradt, a sakálok és keselyük épp csak belekóstoltak és otthagyták - valóban bámulatos asszony volt.

Másnap újra megjelent a három férfi, és most már közelebb guggoltak le; Vaó-haó két nyulat tartott magasra, a Vöröshajú egy erdei galambot, Ug-lomi pedig az asszonyok előtt állva, csúfondárosan utánozta őket.

A következő napon még közelebb ültek - bot és dárda nélkül, ajándékokat nyújtogatva, Macskabőr egyenest egy pisztrángot mutatott fel. Akkoriban kevés ember fogott halat, de Macskabőr képes volt órák hosszat mozdulatlanul állni a vízben, és kézzel kapta el őket. És a negyedik napon Ug-lomi eltúrte, hogy a három férfi a tűzhöz telepedjék a hozott zsákmánnyal. A pisztrángot ő ette meg.

Ezután sok-sok hónapig Ug-lomi volt a törzs ura, és békében vezette népét. És amikor eljött az idők teljessége, őt is megölték és megették, ahogy ő megölte Uját valamikor.

.oOo.